

Göteborgs Universitet, Institutionen för journalistik och
masskommunikation (JMG), Diana Jacobsson, påbyggnadskursen,
vårterminen 2008

Från politisk arena till lokal marknadsplats

En studie av innehållet i den borgerliga landsortspressen 1927-2007

TACK ...

Jag vill börja med att tacka JMG som gav mig (ett) rum i tillvaron, en stol att sitta på ...

... och gå vidare med ett stort tack till min handledare,

Monika Djerf-Pierre,

det är en ynnest att få ta del av dina synpunkter, tack för att du ger så frikostigt av din tid och kunskap!

Sist men inte minst, till Andreas och Sonja: Tack för att ni är.

Nu blir det glass nere på bryggan ...

Diana

Styrsö juni 2008

Abstract

Titel: Från politisk arena till lokal marknadsplats: En studie av den borgerliga landsortspressens lokala innehåll 1927-2007

Författare: Diana Jacobsson

Kurs: Påbyggnadskursen, Medie- och kommunikationsvetenskap

Handledare: Monika Djerf-Pierre

Termin: Vårterminen 2008

Syfte: Studien avser att besvara frågan vad som fokuseras i landsortspressens lokala rapportering och hur utvecklingen rörande det lokala innehållet har sett ut under perioden 1927-2007

Metod: Etnografisk, kvalitativ textanalys

Material: De lokala morgontidningarna Barometern, Borås Tidning, Jönköpings-Posten, Nya Wermlands-Tidningen, Sundsvalls Tidning, utgåvan den första onsdagen i februari vart tionde år 1927-2007, nio nummer av varje titel

Huvudresultat: De lokala nyheterna i den borgerliga landsortspressen har utvecklats – från att under den första halvan av 1900-talet bestå av korta notiser som befinner sig i skuggan av artiklar som behandlar internationella och nationella händelser – till att tydligt dominera tidningarnas innehåll. Varje tidnings texter är på ett märkbart sätt en produkt av sin tid. Utifrån hur innehållet har förändrats under den undersökta perioden menar jag att tidningarna har gått från att vara ett partipolitiskt organ med ”global” blick och världshändelser i fokus – till att bli en produkt med en uppsjö av oförargliga lokala nyheter som verkar i marknadens tjänst.

Innehåll

Abstract	3
1. <i>Landsortspressens Utveckling</i>	7
1.1 Stora blommor och katter i träd	8
1.2 Dagspressen i Sverige	8
1.3 Landsortspressen	9
1.4 Lokaltidningens symbolvärde	9
1.5 Hur påverkas tidningsinnehållet av utvecklingen på mediemarknaden?	10
1.6 Tid och pengar	10
1.7 Min undersökning	11
1.8 Disposition och samlande diskussion	11
2. <i>Den Ideologiska Cirkeln</i>	13
2.1 Samhället, medierna och texten	15
2.2 Journalistikens förändrade roll och "ideal"	18
3. <i>Marknad och Politik</i>	20
3.1 Från politisk arena till lokal marknadsplats	21
4. <i>Det Lokala i Det Globala</i>	25
4.1 Relationen mellan en globaliserad omvärld och det lokala	26
4.2 Den lokala identiteten i en globaliserad tid	26
4.3 Den lokala gemenskapen	28
5. <i>I Stormens Öga</i>	29
5.1 Den lokala tidningens koordinater – summan av mina utgångspunkter	30
6. <i>De Fem och Trålen</i>	32
6.1 De (fyrtio)fem	33
6.2 Koncentrerad analys, kontrolläsning och kort kikande	33
6.3 Trålen; etnografisk innehållsanalys	34
6.3.1 En provanalys	35
6.3.2 Som man frågar	35
7. <i>Från Peking Till Södra Vånga</i>	38
7.1 Så säger siffrorna	39
7.2 Analys av det som icke är	43
7.3 Tiden före 1957	44
7.4 En idyll växer fram (1957)	50

7.5 Folkhemsideal, husmödrar och auktoritära män.....	51
7.6 Tudelad bild: Gemytets tid ... (1967)	53
7.7 ... och ormen i paradiset	54
7.8 Den arga grävskopan och de drabbade (1977)	55
7.9 Samhället ler igen (1987)	56
7.10 Krisrapportering: Brott och Bristande Resurser (1997)	58
7.11 Stora blommor och katter i träd, eller? (2007)	60
8. <i>Ett Ögonblicks Överblick</i>	64
8.1 Från global blick och partipolitik till kommersialiserade lokalnyheter	65
Kort sammanfattning	69
Litteratur	70

”Den sköter sin lokala nyhetsförmedling genom att låta folk läsa om sig själva och om sin egen ort utan att irritation uppstår. Bygdejournalistik och returinformation gör tidningen till stor del oläsbar för den enskilde läsaren.”

(Ur ”Anders Persson har vrickat foten”, Håkan Hansson, 1968)

1.Landsortspressens Utveckling

1.1 Stora blommor och katter i träd

När jag nyligen var på barnavårdscentralen med min dotter fastnade jag och barnläkaren i ett långt samtal, inte om barnsjukdomar och viktkurvor som man kanske skulle kunna tro utan om lokaltidningen på läkarens uppväxtort. *Det skrivs mest om sånt som vem som har en extremt stor blomma i sin trädgård eller om någon som har räddat en katt ur ett träd, det är så fånigt ibland så man knappt kan tro det*, sa läkaren och suckade. Diskussionen tog sin början när jag på frågan om min sysselsättning svarade att jag höll på att undersöka innehållet i landsortspressen. Det här var tydligen ett ämne som engagerade och läkaren hade sin uppfattning klar: lokalrapporteringen har, åtminstone vad gäller tidningen på hans gamla hemort, blivit märkbart mer lokal i sin rapportering på det sätt att alla lokala händelser, hur triviala de än må verka, av tidningen har avgjorts uppbära någon form av läsvärde som därmed legitimerar publiceringen av dem.

Lennart Weibull, professor i masskommunikation, funderar kring den lokala morgonpressens utveckling i en publikation från Dagspresskollegiet (2000) och menar att det finns ”betydande risker” för journalistik som anses existensberättigad endast utifrån sin lokala prägel: ”Många tidningar planerar i början av 2000-talet en ännu lokalare nyhetsbevakning än nu. Detta är givetvis inte fel om man fångar upp frågor som man annars skulle missa, men det är ytterst riskfyllt om det utvecklas till en trivialjournalistik dominerad av returinformation” (Weibull 2000:226). En chans för viktiga frågor att lyftas fram eller trivialiserad returinformation, det är frågan. Mitt syfte med den här undersökningen är att analysera hur utvecklingen avseende det lokala innehållet i fem svenska landsortstidningar har sett ut över tid. Låt oss först inleda med att titta på dagspressens situation i Sverige i dag.

1.2 Dagspressen i Sverige

Sverige är ett av de ledande tidningsländerna i Europa och har en lång tradition av en stark dagspress som går tillbaka ända till mitten av 1800-talet (Weibull & Wadbring 2000:11). När det handlar om den svenska tidningsmarknaden delas den vanligen in i fyra huvudgrupper: storstadspressens morgontidningar, storstädernas kvällstidningar, landsortspressen samt lågfrekventa dagstidningar som utkommer med 1-2 nummer per vecka (Weibull 2000:27). Trots den ökade konkurrensen i det som brukar benämnas det förändrade medielandskapet har dagstidningarna lyckats behålla en stark ställning, men de är givetvis inte helt opåverkade av utvecklingen på mediemarknaden. Såväl antalet dagstidningar som deras upplaga har minskat (Sternvik 2007:32). Det är gruppen av regelbundna morgontidningsläsare som har reducerats och man har inte heller på ett tillfredställande sätt lyckats locka de unga läsarna. Under den försämrade ekonomiska konjunkturen i början av 1990-talet minskade dagstidningarnas annonsintäkter, vilket ledde till höjda prenumerationspriser – och sett till befolkningsutvecklingen har den samlade upplagan fallit sedan dess. Man kan bland annat peka på sammanfallandet av två faktorer som orsaken till detta: att prenumerationen blev dyrare samtidigt som ett ökande antal nyhetskanaler etablerade sig (Weibull & Wadbring 2000:11f).

Introduktionen av nättidningar samt trenden med samarbeten och fusioneringar är strukturella faktorer som under senare tid har påverkat tidningsbranschen. Ägarkoncentration, med ett minskat antal självständiga tidningar som kontrolleras av större ägargrupper är utmärkande för den svenska tidningsmarknaden i dag (Sternvik 2007:32ff). Att trenden för tidningsbranschen går i riktning mot ägarkoncentration och utveckling av nättidningar kan ses som överlevnadsstrategi och anpassning till de nya förhållanden som råder med ett ökande antal mediekkanaler som förstärker konkurrensen om den alltmer differentierade publiken.

1.3 Landsortspressen

De nya förhållandena har inte inneburit en försämrad ställning på marknaden för alla tidningar. Just landsortspressen, som den här undersökningen handlar om, har identifierats som "dagspressens stabila kärna" på grund av att den har klarat sig bra upplagemässigt och att den har behållit eller i vissa fall till och med stärkt sin position (Weibull 2000:27f). En anledning till att dagspressen har lyckats behålla sin starka ställning i förändringarnas tid och inte påverkats i lika stor utsträckning som till exempel etermedierna är att konkurrensen inte har varit lika stor på den lokala arenan. Fusioneringen mellan lokala tidningsföretag har tvärtom minskat konkurrensen och fått till följd att dagspressens lokala ställning har stärkts (Nilsson & Severinsson 2001:11, 133ff). Weibull menar att den lokala dagspressens möjlighet enligt de nya premisser som råder är att än mer befästa sin roll som det centrala orienteringsmediet, att ta läsaren vid handen och visa på vad som är det viktigaste att känna till för varje nytt dygn. En av de viktigaste aspekterna, enligt Weibull, är att den lokala förankringen står fast. Med detta avses dock inte en tidning som är lokal främst genom sitt innehåll utan det rör sig om en lokalt förankrad journalistik, att tidningen är en ortstidning snarare än att den handlar om orten. Weibull drar slutsatsen att landsortstidningen för att kunna möta den nya konkurrensen bör anta skepnaden av en slags lokal portal, en nygamal funktion som landsortspressen hade redan under den senare hälften av 1800-talet då den dominerades av inrikes- och utrikesmaterial och innehöll relativt få lokala nyheter. "Detta är en viktig tradition för de lokala tidningshusen att bära med sig i det stora informationsbrusets tid" (Weibull 2000:227).

1.4 Lokaltidningens symbolvärde

Ett annat viktigt faktum, som kan sägas vara en bidragande faktor till den stabila ställning som landsortspressen de facto fortfarande har och därför i sammanhanget är relevant att ta upp, är att den lokala morgontidningen för läsaren ofta är *mer* än bara en tidning.

"Tidningarna är symbolen för det lokala samhället: att vara med i tidningen är att vara en del i samhället" (Weibull 2000:226). Det handlar således inte enbart om vilken kanal som är den bästa källan till information för att publiken i varje given sekund ska kunna vara uppdaterad på vad som händer runtom i världen. Förutom att lokaltidningen tillvaratar det mer uppenbara intresset för läsaren att veta vad som händer i den lokala omgivningen så har den för många framförallt ett starkt symbolvärde. Det handlar om känslan av trygghet och gemenskap, en möjlighet till identifikation, till upplevelsen av att ingå i ett sammanhang (Christiansen & Bergström 2000:139). Kanske är det till och med så att behovet av detta växer i takt med att medielandskapet såväl som vardagsvillkoren i övrigt förändras? Att det finns en önskan hos

publiken om att kunna inträda i det lokala, trygga ”rummet” i en alltmer globaliserad tillvaro? Om det förhåller sig så betyder det att den lokala pressen är relativt ensam om att inte bara ha överlevt den ökade konkurrensen på medieområdet utan att de till och med kan komma att gynnas av den nya situationen.

1.5 Hur påverkas tidningsinnehållet av utvecklingen på mediemarknaden?

”Tidningar agerar på två marknader. Å ena sidan säljer de annonsutrymmen, å andra sidan tidningsexemplar som abonnemang eller lösnummer” (Sternvik 2007:35). Kritiskt uttryckt handlar det om att läsarna blir en handelsvara som tidningen ”säljer” till annonsörerna¹. Ett större antal läsare attraherar ett större antal annonsörer. Dessa båda grupper är således essentiella för det tidningsföretag som önskar gå med ekonomisk vinst. Det väsentliga för tidningen blir att finna svaret på vad som lockar så många läsare som möjligt, en ambition som omformulerar de journalistiska idealen. En tämligen uppenbar slutsats som går att dra av detta är att tidningsinnehållets karaktär förändras utifrån de marknadsmässiga och strukturella förhållanden som råder på tidningsmarknaden. Vad beträffar landsortspressens lokalrapportering är frågan om, och i så fall på vilket sätt, man kan se en förändring som kan kopplas till att man under senare tid frångått det mer granskande ideal som dominerade under 1960- och 70-talet till att ha ambitionen att ”ge läsarna vad läsarna vill ha”?

En ledstjärna som byter skepnad från bevakning till underhållning ljussätter rimligtvis den verklighet som skildras på ett annorlunda sätt. Utanför sökljuset hamnar, kan man förmoda, allt det som arbetar mot ambitionen att tilltala en så vid läsarskara som möjligt. Resonemanget öppnar för teorier kring vem som i själva verket har makten över innehållet då journalistiken bakbinds av en strävan att erbjuda en tilltalande produkt snarare än att den står fri att lyfta fram mer kontroversiella ämnen. Konsekvenserna av utvecklingen är flitigt debatterade och leder till den centrala frågan rörande medborgarnas möjligheter till den information som är av fundamental betydelse för det demokratiska samhällets fortlevnad.

1.6 Tid och pengar

Det ökade utbudet av medier har inte, som man kanske skulle kunna tro, fått följden att den enskilde individen lägger mer tid på sin mediekonsumtion. Publiken har i stället blivit mycket mer selektiv i sin medieanvändning. Mediernas metod att anpassa sig till dessa premisser har resulterat i en så kallad funktionsspecialisering som innebär att olika medier utvecklar och renodlar sina utmärkande egenskaper för att kunna konkurrera om människors tid. Publiken har i sin tur vissa behov som de i sitt val av mediekonsumtion strävar efter att tillgodose och de prioriterar därför de medier och det medieinnehåll som de anser bäst kan uppfylla dessa behov. Det handlar om en slags ömsesidig anpassning. ”I detta ligger således en anknytning till utbud och publik i samspel: det har skett både en innehållsprofilering i utbudet och en funktionsspecialisering i användningen” (Weibull & Wadbring 2000:15f). Om vi återgår till vad jag ovan tog upp om läsarnas behov av trygghet och känslan av gemenskap i det jag kallar det lokala rummet pekar detta på att en förstärkt lokal profil i landsortstidningarna i så fall skulle vara en strategiskt riktig utveckling i konkurrensen om läsarna. Förhåller det sig så att

¹ Se Jansson 2002:107

symbolvärdet genereras utifrån ett trygghetsbehov baserat på att "allt är som det brukar vara" innebär det att tidningen gör klokt i att tillhandahålla en produkt läsaren kan känna igen sig i, en tidning som inte förändrar varken form eller innehåll alltför mycket. Josefine Sternvik, verksam forskare vid JMG som har studerat morgontidningarnas formatförändringar och dess konsekvenser, menar dock att dagstidningsläsarna inte bara är vana vid förändringar utan att de också förväntar sig att tidningen förnyas. "Förändringar har blivit ett knep för branschen att locka läsare eftersom man blivit medveten om att just förändringen i sig skapar intresse för produkten (Sternvik 2007:28). Oavsett om man tänker sig att läsaren uppskattar stabilitet eller förnyelse förutsätts det i båda fallen att tidningens utseende och innehåll är avgörande för konsumenternas åsikt om och benägenhet att läsa den. Mot bakgrund av detta är det intressant att beakta resultaten från en studie av tidningen Göteborgs-Postens omgörning (Wadbring 2000) där varken befintliga läsare eller icke-läsare i någon större utsträckning uppmärksammade förändringen, ett resultat som även framkommit i andra läsarundersökningar. Ekonomi och tidsaspekten visade sig vara det avgörande medan innehållet uppgavs vara av mer sekundär betydelse (Wadbring och Weibull 2001). Något tillspetsat kan man då hävda att publiken i sin konsumtion av medier närmar sig ett slags snabbmatsbeteende; kvaliteten spelar en underordnad roll så länge det går fort och inte kostar för mycket pengar ...

1.7 Min undersökning

I den här undersökningen kommer jag att titta närmare på den lokala nyhetsrapporteringen i följande fem landsortstidningar, Barometern, Borås Tidning, Jönköpings-Posten, Nya Wermlands-Tidningen samt Sundsvalls Tidning. Syftet med min undersökning är att ta reda på vad som fokuseras i den lokala rapporteringen, på vilket sätt de lokala nyheterna är lokala och hur utvecklingen har sett ut över tid. Rör det sig främst om en volymmässig förändring av den lokala rapporteringen eller kan man se någon skillnad i konstruktionen av det lokala, det vill säga vilket urval som görs, på vilket sätt detta vinklas; vilka som är de mest karakteriserande dragen för varje tidsperiod. Handlar det om globala nyheter ur ett lokalt perspektiv, eller är det rent lokala företeelser och personer som den lokala rapporteringen främst koncentreras kring? Väljer man att lyfta fram problemorienterade händelser eller är det i stället så att man idylliserar det lokala? På vilket sätt bekräftar och förstärker den lokala tidningen den lokala identiteten och den lokala gemenskapen?

Förhåller det sig så att det lokala har blivit mer lokalt under det senaste decenniet är det inte första gången dagspressen väljer att än mer prioritera och förstärka sin lokala profil. Samma utveckling märktes till exempel när televisionen kom, en händelse som gjorde att man då liksom nu kunde tala om en mediekarta som ritades om (Weibull & Wadbring 2000:19). Ändrade förhållanden kräver nya förhållningssätt. På den punkten är mediernas levnadsvillkor tämligen oförändrade.

1.8 Disposition och samlande diskussion

Det har blivit dags att stanna upp för en sekund. Vad jag inledningsvis säger är att jag har vissa funderingar kring vad som kan ha skett med innehållet i den lokala dagstidningen. Genom att undersöka fem olika titlar under en tidsrymd av 80 år med nedslag vart tionde år

ska jag transformera dessa tankar till ett resonemang som har mer bäring än vaga funderingar. Till att börja med kommer jag att ge en inblick i mina utgångspunkter, de teorier och tankar jag väljer att ta avstamp i. Min syn på relationen mellan texten och kontexten är central och kan bäst liknas vid den utsiktsklippa från vilken jag tittar på mitt material – och där jag sitter framstår texten som en produkt av sin tid, vars konstruktioner avslöjar de tankemodeller, normer och värderingar som varit förhärskande i samhället under olika tidsperioder och som ytterst avgör vilka historier journalistiken berättar. På vilket sätt historierna berättas styrs även av den journalistiska logiken och de för tiden dominerande journalistiska idealen, vilka inte kan frikopplas från den dominerande ideologin. Givetvis svävar inte den svenska landsortspressen i ett tomrum utan omsluts av ett specifikt mediesystem som tagit form under årens lopp. Därför går jag vidare med att titta på vad som är kännetecknande för dagstidningens ställning i vårt land och vilka historiska förklaringar som kan ges till detta. Att skapa och upprätthålla känslan av en lokal gemenskap ger en given läsekrets för den lokala dagstidningen varför det rimligtvis borde ligga i tidningens intresse att förstärka denna i en tid av ökad konkurrens. Den lokala gemenskapen bygger på invånarnas lokala identitet och jag resonerar utifrån det här kring vad som sker i mötet mellan det globala och det lokala och vilken relevans det har för lokaltidningens innehåll.

Med detta gjort går jag vidare och presenterar kort mitt material, de tidningar som ingår i undersökningen, samt den metod jag har valt att använda mig av.

Analysen av de fem landsortstidningarnas lokala material och hur detta har förändrats över tid sker således mot en fond av ovan nämnda utgångspunkter; den dominerande ideologins betydelse för journalistikens arbets- och uttrycksformer i konstruktionen av texten, hur lokaltidningen opererar utifrån sin riktning mot marknadsintressen och bort från politiska ställningstaganden samtidigt som de verkar i spänningsfältet mellan det globala och det lokala.

Det lokala innehållet kommer att presenteras kronologiskt-tematiskt då jag fokuserar på de drag som är utmärkande för respektive period under vilka jag gjort nedslag. Förtydliganden av mina resultat såväl som historiska och teoretiska kopplingar sker fortlöpande, samt summeras i en avslutande diskussion med ett vidare resonemang om bakomliggande orsaker och tänkbara konsekvenser vad gäller utvecklingen i landsortstidningarna.

2. Den Ideologiska Cirkeln

”Den viktigaste uppgiften för journalistikforskningen måste vara att *relativisera* sitt objekt, att ta ifrån det dess absoluta, universella och eviga drag och se det för vad det är: en *historisk produkt* med bestämda historiska förutsättningar” (Ekecrantz och Olsson 1994:13).

2.1 Samhället, medierna och texten

Undersökningen av innehållet i lokalnyheterna och hur det har förändrats över tid, är en uppgift som enligt mitt förmenande inte låter sig göras utan att ge åtminstone en glimt av de villkor och omständigheter som omsluter denna produkt samt kort beröra vilka konsekvenserna av detta förhållande är.

Journalistiken är ingen sanningsrapportör av någon objektiv verklighet, utan en aktör som skapar nyheter. Så långt instämmer förmodligen de flesta som intresserar sig för mediernas roll i samhället. Få skulle i dag hävda att journalistiken är en oredigerad spegling av ett faktiskt skeende. Snarare är det frågan om relationen mellan olika maktcentra, varav media utgör ett, som genererat två skilda synsätt där frågan om vem som styr vem är den centrala. Enligt det ena sättet att se är det medierna som innehar en överordnad position, en beskrivningsmakt som tvingar andra samhällsorgan till underkastelse, en situation där medierna enväldigt kan bestämma dagordningen². Det andra synsättet ser medierna som underordnad part gentemot andra institutioner och organisationer då medierna är påverkade och begränsade av det omgivande samhällets värderingar och därför skapar en produkt som ligger i linje med de värderingar och uppfattningar som är de förhärskande³. Enligt min mening kan maktbalansen enklast förklaras och förstås genom att man föreställer sig en samling historier som medierna *kan* berätta med utgångspunkt i det samhälle de verkar i. Vilka av dessa möjliga historier som blir berättade och i viss mån på vilket sätt detta sker ligger i mediernas händer. Vad som styr deras val är dels beroende på vilken roll som av det omgivande samhället liksom av medierna själva anses vara journalistikens att spela, med andra ord vilka ideal som finns, och dels hur väl en historia passar de metoder man använder sig av, det vill säga journalistikens egen arbetslogik.

Teorin om medielogiken, ursprungligen formulerad av Altheide och Snow (1979, 1991), belyser den uppsättning ”regler” som i dag styr mediernas nyhetsvärdering. Denna logik kan beskrivas som en mall medierna utgår från för att avgöra vilka platser, aktörer, händelser, och så vidare, som passar deras verksamhet i termer av format, arbetsmetoder och rutiner, samtidigt som de passar för en viss dramaturgi. Hur väl något stämmer med dessa kriterier är avgörande för om det blir en nyhet eller inte. Med mediedramaturgin avses det sätt på vilket en text byggs upp i avsikt att skapa uppmärksamhet. De ämnen som bäst lämpar sig för dramatisering i form av till exempel förenkling, polarisering och personifiering återfinns därför oftare och får en framskjuten placering i nyheterna (Hvitfelt 1985:215f).

Innan vi går vidare till de olika ideal som har präglat den journalistiska verksamheten genom tiderna vill jag utveckla vad jag anser ytterst styr de journalistiska idealen såväl som den logik medierna arbetar utifrån. Samhällets överordnade tankemönster, vilket vanligtvis kallas för ett samhälles ideologi består enkelt uttryckt av de idéer och mentala ramar som finns i ett samhälle vid en given punkt; alltså den uppsättning ”regler” som inverkar på med vilken blick vi ser på vår tillvaro och de omständigheter den berörs av.

² Se till exempel Altheide & Snow 1979, 1991, eller Asp 1986, 1991

³ Se till exempel Hall 1978, 1997

Medierna spelar en mycket stor roll här som förmedlare av ideologin, då det bland annat är genom dem vi lär oss hur vår kultur fungerar och hur vår omvärld ser ut. Vilka gemensamma värderingar, normer och attityder som finns inom en viss kultur kan tydligt kopplas till innehållet i våra medier (Nordlund 1996). En text är således aldrig neutral utan uppmuntrar läsaren till en tolkning som ligger i linje med den dominerande ideologin. Under textens manifesta syfte döljer sig ideologiska värderingar, vilka reflekteras genom stereotyper och specifika kulturella konventioner som berättar något om vad som anses normalt och inte inom en viss kultur. Under skapandet av en medietext "... etableras ett mer eller mindre normativt perspektiv på världen – ett perspektiv som på ett eller annat sätt sammanfaller med avsändarens världsbild" (Jansson 2002:136).

Vad gäller relationen mellan samhället, medierna och texten i dag utmärks den av en situation som innebär att det är hart när omöjligt att producera ett innehåll som går på tvären mot den rådande ideologin inom den kultur där texten är avsedd att konsumeras. I det förändrade medielandskap jag inledningsvis nämnde, med ökad konkurrens – går utvecklingen snarast i motsatt riktning, det vill säga mot ett medieinnehåll som än mer vinnlägger sig om att reproducera och förstärka de budskap som harmonierar med samhällets ideologi utifrån det huvudsakliga syftet att bevaka sina kommersiella intressen. Det kommersiella perspektivet är ett viktigt faktum som absolut måste vägas in i diskussionen; att medierna är vinstdrivande företag vars innehåll måste vara säljbart, ett förhållande som bland annat manifesteras i att journalistiken (i fallet med den svenska dagspressen) gått från att vara (parti)politisk till att vara marknadsstyrd. Medieforskaren John McManus menar att medierna i sin strävan att gå med vinst rättar sig efter fyra olika marknader: publikmarknaden, annonsmarknaden, kapitalmarknaden och marknaden för journalistiska källor (Mc Manus 1996:23).

Debatten om makt och medier, om vem som ytterst avgör mediernas dagordning och vad konsekvenserna av detta blir har genererat ett avsevärt antal teorier och utgör ett spännande forskningsområde. Att mediernas överordnade ambition är att behålla sin publik för att attrahera annonsörer är en grundläggande tes inom den politisk-ekonomiska medieforskningen⁴. I kampen om publiken vinnlägger man sig således om att hitta den "ton" och det budskap som kohererar med samhällets värderingar. Den dominerande ideologin begränsar journalistikens möjligheter, vilket i förlängningen påverkar innehållet; det vill säga den typ av texter som möter läsaren samt vilket det förhärskande budskapet i texten är. Man kan föreställa sig processen som en slags rundgång, en cirkel, där det omgivande samhällets dominerande ideologi inverkar på vilka ideal journalistiken har under en viss period, vilket påverkar prioriteringar och den journalistiska logiken. Dessa omständigheter styr vilka typer av texter som möter publiken. Budskapet i mediernas texter bär fram, reproducerar och förstärker de uppfattningar som är förhärskande i ett samhälle och bekräftar för läsaren/lyssnaren/tittaren att deras antaganden om sakernas tillstånd är riktig.

⁴ Se exempelvis Jansson 2002, för en översikt

Den här sortens rundgång som kännetecknar förhållandet mellan samhället, medierna och medborgarna tangerar väsentliga frågor om makt och demokrati. På grund av sin strävan att vara kommersiellt gångbar inskränks mediernas handlingsutrymme och den *typ* av historia de kan berätta. På journalistiken och mediernas innehåll finns förväntningar att de ska informera om ”vad som händer”, en förväntning som oftast inte rymmer insikt i journalistikens metoder och hur de ”... definierar verkligheten på sitt eget sätt och bidrar till att skapa de händelser i stort och smått som utgör vår nutid och blir framtidens historia” (Ekecrantz och Olsson 1994:27). Journalistikens mål att vinna kampen om läsarnas tid och pengar leder till krav på fängslande och uppseendeväckande rubriker samt att innehållet ska gå snabbt att producera. En konsekvens är att möjligheten till en genomarbetad journalistik som förmedlar viktig information minskar på grund av detta omedelbarhetskrav (Hadenius och Weibull 2003:349f). Väsentlig information och en mer nyanserad rapportering och skildring av samhället trängs således undan på grund av att detta material och perspektiv inte främjar journalistikens mål, vilket bereder plats för ett medieinnehåll bestående av texter för den breda massan, vars budskap håller sig inom vissa givna ramar för att inte stöta bort publik och därmed annonsörer. Den fråga resonemanget mynnar ut i är vilka konsekvenser kraven på snabbproducerade, snabbkonsumerade, lättillgängliga och okontroversiella nyheter får för demokratin om ett stort antal människor inte har det underlag och den information som är nödvändig för att delta i samhällsdebatten.

Den här undersökningens objekt, landsortspressen, har i egenskap av lokalt medium en särställning som resulterar i att de förutom den övergripande samhällsideologin även styrs av en mer *praktisk ideologi*, nämligen den lokala: de är en lokal produkt avsedd för en lokal marknad och opererar utifrån en strävan efter lokal identitet och lojalitet. Dessa premisser ger en mycket tydlig agenda: allt som gynnar den lokala orten är bra (Ekecrantz och Olsson 1994:247). Utifrån det jag inledningsvis tog upp om ett ökat behov av det trygga, lokala rummet bör konstruktionen av det lokala således ha en idylliserande funktion.

Fortsättningsvis kommer jag inte när jag diskuterar mediernas makt och hur de konstruerar verkligheten samtidigt involvera den kommersiella, ideologiska kraftens påverkan, vilken jag menar sänker sig som ett raster över hela den journalistiska verksamheten och symboliserar det som har den yttersta makten över innehållet, utan jag kommer omnämna medierna som den mäktiga aktör de är i sitt förhållande till publiken. När det gäller min syn på de lokala tidningarna som ingår i mitt urval är de således aktörer som utifrån de händelser, personer och geografiska platser de väljer att lyfta fram samt utifrån vilket perspektiv de väljer att göra detta, konstruerar det lokala samhället; dess identitet och gemenskap såväl som bilden av vilka villkor som omsluter det lokala vardagslivet. Jag vill även framhålla den historiska ansats som präglar den här undersökningen. Att analysera ett antal tidningars texter från olika perioder kan sägas vara ett verktyg för att ta sig bortom det som har kallats journalistikens ”självklarhetsaura”, det vill säga journalistikens egenuppfattning att den endast skildrar verkligheten som den är. Genom att jämföra ”verklighetsskildringar” från olika tidsperioder inser man att det sätt att beskriva omvärlden som vi är vana med i dag ligger långt från den mer fåordiga text som vid tidpunkten för den här undersökningens första nedslag skulle ha

beskrivit samma typ av händelse. Visserligen har samhället förändrats, men sannolikt inte i den takt och omfattning som journalistiken har gjort.

Den grundläggande utgångspunkten för den här undersökningen är att alla medietexter skapas utifrån en viss social, ekonomisk och historisk kontext och aldrig kan frikopplas från bakomliggande intressen och syften. Texten har alltså inte med ”verkligheten” att göra utan är en konstruktion, en förvrängning – där socialt, historiskt och kulturellt betingade maktrelationer omvandlas till något naturligt. Att analysera innehållet och se hur händelser konstrueras säger därför inte främst något om de händelser som har skett utan ”... vittnar om vilka kulturella koder som gäller i ett samhälle vid en viss tid” (Ekecrantz och Olsson 1994:39).

2.2 Journalistikens förändrade roll och ”ideal”

Jag anser det vara relevant att här titta på de olika ideal som har ”styrts” över journalistiken⁵ under den period som behandlas i min undersökning, då jag ovan har argumenterat för hur de hänger samman med samhällets dominerande ideologi och utifrån det faktum att jag redan i min provanalys såg tydliga förändringar där olika journalistiska ideal lyser igenom i texten. Jan Ekecrantz och Tom Olsson har i en undersökning (1994) tittat närmare på svenska dagstidningar, bland annat under åren 1935, 1960 och 1990 och identifierat tre olika journalistiska ideal, eller kanske snarare arbetsmetoder som de menar kännetecknar de här perioderna. Ordet ideal är stundtals en aning missvisande då det egentligen rör sig om den typ av journalistik som föds i mötet mellan ideal, påtryckningsfaktorer, samt det vi kallar verkligheten.

Det handlar under den första perioden, 1935, om ”Det Refererade Samhället”, då journalistiken präglas av ”omoderna händelsekonstruktioner”, ett svagt intresse för den privata sfären – medan större uppmärksamhet ägnas åt den politiska makten och olika samhällsorganisationer; till övervägande del genom att man refererar möten, tal och politiska utspel. Det handlar om ett objektivistiskt ideal som präglar nyhetsjournalistiken, där journalistens roll är den upplevande reporterns; den som är fysiskt närvarande vid möten och andra evenemang, vilka sedan refereras.

”Det Samtalade Samhället”, avser perioden runt 1960, vilken kännetecknas av ett journalistiskt ideal som frångått sin partibundna opinionsbildarroll och i stället ser som sin främsta uppgift att hålla medborgarna informerade. Den gamla rollen som partiorgan ersattes i och med den här utvecklingen av en självständigare samhällsroll som tydligt tog på sig uppgiften att fungera som folkbildande pedagog.

Den tredje perioden, 1990, kallar Ekecrantz och Olsson ”Det Redigerade Samhället”, vilket kännetecknas främst av att maktutövningen kretsar kring informationshantering och image. Kampen om uppmärksamhet ökar journalistikens makt och tolkningsprivilegium. Aktörer

⁵ En rad olika studier på området finns, för en mer ingående presentation av dessa, se bland annat Melin-Higgins 1996 eller Löfgren-Nilsson 1999

som tidigare refererats eller intervjuats har blivit osynliga och det är i stället journalisten själv som framträder som experten och ger en lägesbeskrivning, en slags sammanfattning av samhällets viktiga frågor (Ekecrantz och Olsson 1994:kap.9-11). Nämnade undersökning har 1990 som sitt sista år, men det är intressant att diskutera hur den utveckling som då beskrivs ha påbörjats, där de journalistiska idealen på något vis har upplösts och transformerats till självklarhet, ser ut idag. Trots en publik som i dagens läge är mycket medievän (eller kanske just därför) och trots att diskussionen om medias roll i samhället då och då tar ny fart, passerar många av journalistikens konstruktioner som skildringar av verkligheten då den journalistiska verksamheten lyckats med konststycket att maskera sig själv och sin agenda och låta budskapen anta skepnaden av odiskutabla sanningar. Ett innehåll som presenterar sig själv (och godtas) som oskyldig sannbild kan inte beskyllas för att ha bakomliggande intressen eller motivera en diskussion om konsekvenserna av den journalistik som förmedlar detta. Kvällspressen har ofta fått klä skott för den samlade pressen när kritiska röster bland allmänheten har höjts, vilket har genererat en oskyldighetens aura kring den mer ”seriösa” dagspressen. I fallet med den svenska landsortspressen kan det bara sägas att det förmodligen inte är deras lokallyheter som över tid varit det *mest* givna analysobjektet för en kritisk utvärdering eller angetts som måttstock på journalistisk degenerering. Dock är de långt ifrån utforskad terräng. Bland annat fick landsortstidningarna, när de i början av 1960-talet ökade andelen lokala nyheter på bekostnad av utrikes- och inrikesnyheter i samband med etableringen av tv, kritik både från forskarvärlden såväl som från de egna leden; kritik som riktade in sig på oviljan att ta ställning politiskt på ledarsidorna, vilket kritikerna ansåg var detsamma som att tidningarna misskötte sitt självpåtagna samhällsuppdrag; att granska och kommentera makten (Gustafsson & Rydén 2002:245f).

3. Marknad och Politik

3.1 Från politisk arena till lokal marknadsplats

I kapitel tre redogjordes för den syn på sambandet mellan samhället, medierna och texten som undersökningen utgår från. Nedan följer en kort beskrivning av det mediesystem undersökningsobjektet omsluts av, samt en positionering av objektet i det politiska och ekonomiska spänningsfältet.

Hallin och Mancini, som har undersökt och jämfört olika länders mediesystem, menar att de faktorer som kännetecknar ett lands mediesystem inte har uppstått av en slump utan är resultatet av sammanhängande trender och mönster som utvecklats över tid beroende på den roll medierna historiskt har spelat i det politiska, sociala och ekonomiska systemet. Vad som är unikt för mediesituationen i Sverige (och de nordiska länderna i övrigt) är den stora andel människor som varje dag läser en morgontidning, jämfört med hur det ser ut på den här punkten för andra länder i Europa. Det är dock inte bara en fråga om kvantitet i läsartäthet som skiljer utan skillnaden handlar om själva tidningens karaktär och det sätt på vilket den närmar sig läsarna – alltså den roll tidningen spelar när det gäller såväl social som politisk kommunikation (Hallin & Mancini, 2004:12,14).

Pressens partipolitiska struktur som tog form under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet⁶, är i kombination med de starka lokala dagstidningarna ännu en särskiljande faktor gentemot övriga Europa. Det handlar inte om tidningen som en produkt för samhällets elit utan den svenska dagstidningen utmärker sig genom sitt breda innehåll, tänkt att tilltala en bred publik. Dagstidningsläsaren är i nästan lika hög utsträckning lågutbildad som högutbildad och kvinna i lika hög grad som man (Weibull i Carlsson och Facht 2004: 80ff). Hallin och Mancini menar att ett av de drag som karakteriserar den typ av press som uppstod i Nordeuropa och som innefattar Sveriges dagstidningar är att den möjliggör en form av vertikal kommunikation mellan en politisk elit och den vanlige medborgaren där tidningen har funktionen av sammanbindande länk (Hallin & Mancini 2004:22) .

Den situation vi har i Sverige, där även många av de minsta orterna har (eller har haft) sin egen lokaltidning är en annan av anledningarna till den höga spridning och stabila ställning som dagstidningen fortfarande åtnjuter. Lokaltidningen var symbolen för ett förhållande som uppstod på landsbygden, ett engagemang i organisationer med intresse för den egna ortens situation och utveckling som involverade ett bredare samhällskikt än vad som var fallet i många andra länder – en form av lokalpatriotism om man så vill, eventuellt i ordets mer positiva bemärkelse. De band som knöts mellan olika sociala och politiska grupperingar och den tidning som gav en röst åt dessa åsikter skapade en given och lojal läsekrets, ett förhållande som över tid har utgjort det fundament på vilket många tidningar vilar. Historiskt formades tidningarna av att de uppstod i det kraftfält mellan marknads- och partipolitiska krafter som torgförde politiska frågor sida vid sida med mer reella handelsvaror, vilket utmanade dem i en balansgång mellan marknaden och politiken som på många sätt pågår än.

⁶ Se till exempel Lundström i Gustafsson & Rydén 1998 för en genomgång av partipressens utveckling och regionalisering

Kännetecknande för det mediasystem vilket omsluter mitt studieobjekt, den svenska landsortspressen, är således en hög spridning av dagstidningar med en lång historia, vilka varit tydligt partibundna men där utvecklingen går i riktningen mot en mer "neutral" och kommersiell press. Gemensamt för både press och etermedia är en numera professionaliserad journalistik, bestående av en yrkeskår som sägs vara oberoende i sitt uppdrag, fri att sätta mediernas dagordning. Den svenska pressen har genom historien haft frihetsbegreppet som paroll, vilket resulterat i en tidningsutgivning omgiven av ett minimum av inskränkande bestämmelser, medan villkoren för radion och televisionen när de växte fram istället utmärkte sig genom striktare reglering. För pressens del utgörs det styrande ingreppet av det statliga presstödet, en form av ingrepp med syfte att öka åsiktsmångfalden, som av Hallin och Mancini utpekats som ännu en av de faktorer vilken bidragit till att säkra den svenska dagspressens fortbestånd vad gäller de mindre bärande titlarna. Kritiska röster har genom tiderna höjts angående den förmodade effekten av presstödet, att det skulle skapa en journalistik som tenderar att vara mindre villig att ta på sig en granskande roll i samhället och istället öppna för spridningen av politisk propaganda. Det faktum att samhällets maktelit behandlades mer varsamt innan presstödet infördes samt att den grävande, granskande journalistiken kulminerade samtidigt som presstödet gjorde det är förmodligen argument nog för att motbevisa detta påstående (Hallin & Mancini 2004:150ff, 163). En intressant fråga att bära med sig är den om presstödet existensberättigande utifrån den likriktning skilda tidningar alltmer kommit att uppvisa; vilket blir detta stöds egentliga funktion om ledarsidan vinnlägger sig om en slags flathetens diplomati i syfte att attrahera både läsare och annonsörer ur alla läger och utifrån denna ambition reducerar den politiska anknytningen till blott och bart ett dekorativt appendix? Diskussionen återfinns i modifierad form när det gäller etermedia i form av argument för och emot public-servicesystemet, där det åtagande licensfinansieringen innebär och på vilket sätt denna särställning förvaltas eller inte förvaltas genererat två stridande parter; de som önskar bevara systemet respektive de som förespråkar den fria marknadens konkurrens.

Det talas ofta om en utveckling mot en mer oberoende journalistik som står fri gentemot samhällets institutioner, fri att granska makten och gå sina egna vägar. Jag har tangerat detta ämne ett flertal gånger redan i samband med diskussionen om ideologi. Vad som menas med oberoende bör förtydligas då detta inte är något statiskt förhållande. Oberoende gentemot en part är inte detsamma som oberoende per se. Det finns intressen som tjänar på att ett samhälles överordnade tankemönster ser ut på ett visst sätt, ideologin uppstår och fortlever inte i ett vakuum. Även om journalistiken alltmer kommit att hävda sitt oberoende vad gäller dess funktion som partibunden megafon betyder inte det per automatik att det enskilda medieföretaget, kanalen, eller journalisten är fri i bemärkelsen utan begränsningar och styrning.

Ekström, Johansson och Larsson (2008) kommer i sin undersökning av de lokala nyheterna i tre svenska kommuner till slutsatsen att den kommunala journalistiken tveklöst har ökat sitt oberoende. Som mått på oberoende utgår de bland annat från hur stark kopplingen är mellan den kommunala ärendeprocessen och nyhetsrapporteringen och om rapporteringen av olika ärenden sker före eller efter beslut, ett förhållande som handlar om medborgarnas rätt till

information för att kunna påverka. Resultaten från undersökningen visar att den typ av mötesreferat som var norm på 1960-talet har transformerats till en annan mer självständig bevakning. Intervjun spelar nu en central roll, vilken möjliggör nyhetsmaterial utifrån en verklighet som inte ligger i dagen för alla, en utveckling som enligt de tre författarna kan ses som en viktig faktor bakom det ökade oberoendet och journalistikens makt, vilket leder dem till slutsatsen att det är journalistiken som sätter agendan. Resultatet, att den lokala journalistiken har ökat sitt oberoende gentemot kommunalpolitiska källor och att journalistiken sätter agendan när det gäller styrkeförhållandet mellan media och den kommunala politiska makten betvivlas inte här på något sätt. Jag vill dock ta fasta på ett par andra förhållanden som artikeln nämner, vilka jag menar inte får förbises. Dels rör det sig om den begränsade tid och de krav på hög produktivitet som framhålls vara utmärkande för journalistikens villkor och dels det faktum att en minskad mängd kommunalpolitiska källor öppnar för andra aktörer och intressegrupper (Ekström, Johansson & Larsson 2008:7f). Dessa båda sistnämnda faktorer föranleder att ta uttalandet om journalistikens oberoende i beaktande. Den (kommunal)politiska makten över den lokala tidningens innehåll må ha minskat, vilket enligt min mening inte är detsamma som att makten över innehållet ligger i journalistikens händer. Kraven på produktivitet som Ekström, Johansson och Larsson nämner, finns på journalistiken för att uppnå ökad vinst, en omständighet som öppnar för alerta intressegrupper att skedmata den lokala tidningen med den typ av material som genererar önskad uppmärksamhet hos såväl publik som annonsörer. Utgångspunkten för den här undersökningen är därför snarare att den politiska maktens grepp och inflytande över den lokala tidningens innehåll har vikt undan och gett plats för en annan typ av makt; den ekonomiska.

Styrkeförhållandet mellan kommersiella och politiska intressen och dess påverkan på tidningen kan i det närmaste beskrivas genom en illustration av "Dagstidningen" på en balansstång som brant lutar mot den ände där marknadsidealet tronar likt en jätte medan politikens makt reducerats till en mygga som inte förmår annat än att surra tyst i andra änden och minst av allt kan utgöra någon tyngd att räkna med. Trenden inom landsortspressen går således mot en klart nedtonad politisk profil i avsikt att locka läsare med andra politiska sympatier än tidningen ursprungligen sa sig företräda. "Party newspapers and other media connected to organized social groups (...) have declined in favor of commercial papers whose purpose is to make a profit by delivering information and entertainment to individual consumers and the attention of consumers to advertisers" (Hallin & Mancini 2004:252).

Hallin och Mancini (2004:16) ställer den viktiga frågan om vilken typ av press som i själva verket är mest öppen och transparent, den professionaliserade, "oberoende" och kommersiella eller den som har en tydlig politisk anknytning. Det bedrägliga med medier som inte längre önskar ha någon redovisad partipolitisk anknytning, eller där politiska ställningstaganden inte längre återfinns på ledarsidan⁷ och där ett ökat oberoende gentemot den politiska makten som helhet framhålls, är enligt min uppfattning att de kan utge sig för att vara obundna i meningen

⁷ "Ledarna förefaller numera i relativt hög grad vara avpartipolitiserade", se Lars Nords avhandling om trenden på ledarsidorna, 1994:214

objektiva i sin nyhetsrapportering och samlade profil och därmed dölja marknadens makt över innehållet såväl som behovet av en kritisk granskning av dess påföljder. Media styr inte politiken, politiken styr inte media, men som Castells (1997) påpekar är de i besittning av den arena där politiken utspelar sig, vilket placerar dem i centrum för alla som vill påverka i den ena eller andra riktningen; enkelt uttryckt alla som tjänar på att verkligheten konstrueras på ett visst sätt.

4. Det Lokala i Det Globala

4.1 Relationen mellan en globaliserad omvärld och det lokala

Ambitionen att hitta en målgrupp för sin tidning är något som både gäckat och sporrat tidningsmakare genom åren. Tanken att skapa en lägereld för olika grupper att samlas kring har lett till att vi har sett många titlar uppstå och försvinna, vad gäller såväl vecko- som dagspress. Att anpassa sitt innehåll efter den tänkta läsargruppens ålder, kön, livsstil och fritidsintressen är bara några av de så kallade nischningar som funnits och finns (Gustafsson 2002:336ff). För den lokala tidningen är läsaren given utifrån den gemensamma geografiska referensramen. Det handlar självfallet om en imaginär gemenskap som tidningen önskar upprätthålla. Om vi accepterar tanken på att det globaliserade samhället stärker ambitionen att definiera det lokala och att den lokala dagstidningen på grund av denna samhällsomvälvning har kommit att spela en mer central roll "... som förmedlare av en gemensam lokal samhällelig referensram och identitetsdanare (...) och det sista sammanhållna mediet med fortsatt stark ställning" (Carlsson & Facht (red) 2004:8) – är det av intresse att titta närmare på vad man menar med identitet och vilka intressen den lokala tidningen har av konstruera den.

Hur den lokala identiteten påverkas av globaliseringen; upplevelsen av att världen krymper och kommer närmre samtidigt som det som tidigare varit en mer självklar geografisk "gräns" vidgas och förändras är intressant, men med tanke på undersökningens syfte är det primära kanske snarare hur tidningen möter en sådan utveckling? Diskussionen – om hur en slags standardmodell sätter normerna för en allt större del av världens medieinnehåll på grund av kulturimperialism, marknadsanpassning och ägarkoncentration – har länge förts, där en del menar att "samma budskap" prånglas ut under olika vinjetter, utifrån en färdig mall vilket påverkar människor i olika delar av världen, medan andra hävdar att detta sätt att se underskattar publikens förmåga att omtolka och rekontextualisera medieinnehåll⁸. Då det inte kommer an på mig att i den här undersökningen avgöra läsarens förmåga att bearbeta ett visst innehåll kan jag i stället väga in en annan aspekt av innehållet i min analys; nämligen den om de olika tidningarna i mitt urval skiljer sig från varandra på ett märkbart sätt. Jag kan jämföra de olika tidningarna med syfte att se om den lokala profilen står för något speciellt, en viss typ av innehåll som kan sägas vara ortsspecifikt, eller om det verkar röra sig om en förutbestämd mängd nyheter skapade och publicerade utifrån att de uppfyller (nationella eller globala) krav för förutbestämda kategorier – vilket i så fall skulle ge ett innehåll som uppvisar ett näst intill identiskt innehåll i de fem olika orternas lokala morgontidning. Diskussionen, uppenbart en produkt av mina tankar om ideologins rundgång som jag tagit upp ovan, är intressant på grund av att den ställer frågan om vad det lokala egentligen är, om det lokala finns, eller kanske snarare vad som menas med lokala nyheter. Jag kommer att rikta mer uppmärksamhet mot den frågan längre fram, men först ska vi ägna oss åt lokal gemenskap och identitet.

4.2 Den lokala identiteten i en globaliserad tid

Att ge sig ut på en historisk odyssey vad gäller landsortpressens lokala bevakning är som jag har visat intressant på flera sätt. Dels för att besvara frågan om på vilket sätt den lokala nyhetsrapporteringen har förändrats över tid och dels för att se om det finns något fog för

⁸ Se till exempel Thompson 2001:218 för denna diskussion

tanken att konstruktionen av det lokala förstärks i det som många gånger kallas en mer globaliserad tid. Jag vill dock fästa uppmärksamhet på det faktum att det här inte är en publikundersökning. Skulle tesen om en ökad lokal bevakning hålla streck avser jag således inte att uttala mig om vad detta beror på, huruvida utvecklingen är påkallad av läsarna utifrån ett upplevt behov av lokal gemenskap förmedlad genom den lokala dagspressen eller huruvida detta enbart är den lokala tidningens vision, ambition och överlevnadskoncept utifrån de premisser som råder.

Det lokala och det globala är ord och begrepp vi förmodligen hör och använder oftare än vad vi funderar över vad de rymmer. Orden lokal, lokalisering och lokalitet är besläktade med ord som plats och placering, vilket innebär att omnämnandet av en aktör eller händelse som lokal är detsamma som att knyta dem till en särskild plats. Det lokala handlar om en geografisk avgränsning, om ett bestämt *här* och *nu*, som i det här fallet omsluter lokaltidningens läsare. Motsatsord som global, globalisering och globalitet avser istället det konträra förhållandet. De syftar på en sammanlänkning av händelser, aktörer och platser, oberoende av geografisk närhet; med andra ord ett förhållande som kännetecknas av sin gränsupplösning och mobilitet (Jansson 2004:12). Identitetsbegreppet syftar i det här fallet på en kollektiv identitet som bestäms utifrån geografi. I den socialisationsprocess som definierar för oss vilka vi är utgör medierna den kanske viktigaste samhällsinstitutionen med hänsyn till den makt de har att definiera såväl vår omgivning som vilka *vi* är i förhållande till den (Gripsrud 2002:18ff).

Undersökningar om vad som sker med det lokala i mötet med det globala finns det många av. Globaliseringsbegreppet⁹ rymmer teorier kring dessa globaliseringens två dimensioner, globalisering och lokalitet och vad som uppstår i dess kraftfält. När det mer specifikt gäller hur de lokala mediernas innehåll påverkas av den alltmer globaliserade mediemarknaden saknas inte heller teorier. Manuell Castells är en av dem som har lagt fram sina tankar om hur dagens globaliserade samhälle skapar en grogrund för oss att återskapa vår lokala identitet och hur just mediernas globalisering förstärker den lokala rapporteringen. Castells hävdar att behovet av det lokala och välkända har ökat i takt med att omvärlden alltmer struktureras av globala processer. Castells ser dock den lokala identiteten som defensiv då den, enligt honom, skapas som en försöksning mot det okända (Castells 2000:75,267). I linje med medielogiken, de övergripande principer som beskrivits ovan, det vill säga de regler som styr prioriteringar och publiceringar för medierna, är det ofta konflikttemat som dominerar mediernas innehåll. Konflikt, dramatik, rivalitet och klandervärt beteende anses utifrån denna medias logik vara "önskvärda" nyheter i kampen om publiken (Castells 2000:331). För att det ska vara möjligt att upprätthålla en positiv lokal identitet bör rimligtvis det lokala även skildras på ett gynnsamt sätt som en motkraft till konflikt- och problemorienteringen. Utifrån den här tanken har den lokala dagstidningen således två mot varandra stridande ambitioner; att leverera dramatik i form av konflikt, polarisering och klandervärt beteende samtidigt som man i syfte att stärka den lokala identiteten och hålla samman (läse)gruppen vid lägerelden bör bevara idyllen intakt.

⁹ Se till exempel Giulianotti & Robertson 2004

4.3 Den lokala gemenskapen

Jag utgår här från Benedict Andersons teorier kring nationalismen, tankar som jag anser vara applicerbara även när det rör sig om skapandet av en lokal gemenskap. Landsortstidningarnas spridningsområde är av den storleken att alla läsare rimligtvis inte känner varandra. Att uppleva att man ingår i en gemenskap är dock inte beroende av detta, eller av att man någonsin kommer att träffa eller ens höra talas om alla medlemmar av den gemenskap som lokalsamhället är. ”Gemenskaper känns inte igen på sin falskhet/autencitet utan på hur de föreställs” (Anderson 1991:21). Tidningen är således länken som upprätthåller den föreställda gemenskapen, dels genom sin blotta existens och dels genom sitt innehåll där man sammanbinder händelser och personer med varandra. Händelserna sker och personerna agerar utan medvetande om varandra, men de förefaller att höra ihop och skapar på så sätt ett ”vi” som läsaren kan identifiera sig med. Genom att publiceras, finnas med i ett och samma tidningsnummer blir händelser och personer delar av det som uppfattas som en naturlig helhet, ett tillstånd som i själva verket är konstruerat. Två faktorer kan urskiljas som väsentliga i skapandet av denna helhet. Det handlar om det kalendariska sammanträffandet, att vissa händelser och personer förbinds med datumet högst upp på tidningssidan – och om den nästan exakt samtida konsumtionen av produkten – att läsaren är medveten om att själva läsandet samtidigt upprepas av de andra i den föreställda gemenskapen (Anderson 1991:43f).

Dessutom upprepas denna ceremoni oupphörligt med ett intervall på en eller en halv dag hela almanackan igenom. Kan man tänka sig en mer levande symbol för den sekulariserade, historiskt tidsbestämda föreställda gemenskapen? På samma gång försäkras tidningsläsaren, som iakttar hur exakta kopior av hans egen tidning konsumeras i tunnelbanan, i frisersalongen eller i bostadskvarteret, oupphörligt om att den föreställda världen är tydligt rotad i vardagslivet (Anderson 1991: 45).

Att upprätthålla (illusionen av) den lokala gemenskapen ligger, vilket jag redan nämnt, i den lokala tidningens intresse. En positiv lokal identitet kan sägas utgöra grunden för att vilja ingå i den lokala gemenskapen. En stabil lokal gemenskap (eller snarare upplevelsen av den) är en komponent i det ”tillstånd” som skapar en given publik för den produkt lokaltidningen tillhandahåller. Med det här som utgångspunkt förefaller det rimligt att förutsätta att tidningarna strävar efter att förstärka konstruktionen av det lokala i en tid av ökad konkurrens.

5. I Stormens Öga

5.1 Den lokala tidningens koordinater – summan av mina utgångspunkter

Vad menas med det lokala i det globala eller för den delen med påståendet att befinna sig mellan marknad och politik? För den här undersökningen innebär det koordinaterna som positionerar analysobjekten. Jag hävdar att det är korsningen att dessa två fenomen, det lokala mötet med det globala samt styrkeförhållandet mellan ekonomiska och politiska krafter, som skapar det kraftfält vilket utgör utgångspunkten för min undersökning, eller snarare utgångspunkten för utvecklingen vad gäller landsortspressens lokala innehåll. I stormens öga är allt stilla. Att endast läsa en tidning utan möjliga infallsvinklar och utgångspunkter, utan att ställa sig frågan hur det kommer sig att *just det* finns med *just där*, skapar en illusion av stiltje. Att fråga är att röra sig utåt och känna hur vinden blåser.

Begreppet lokal med sin koppling till ett visst geografiskt läge, en plats, och vad som sker med (konstruktionen av) den här platsen i mötet med det globala är måhända mer konkret än tankeskapelsen ekonomisk-politisk balansgång. Båda komponenterna, hur jag ska använda mig av dem här, bör tydliggöras. De utgör båda *förutsättningar* för tidningarna samtidigt som de återfinns i *innehållet*. Sambanden går att vrida och vända på; dock är det vad som händer med det lokala innehållet i en globaliserad tid givet vissa ekonomiska och politiska förutsättningar, som är det perspektiv jag främst koncentrerar mig på.

Man kan ställa sig frågan vad som avgör om en nyhetshändelse är lokal. Rör det sig om att den *inträffar* på en viss plats (*geografiskt urval*) eller blir den av lokalt intresse för att den *berör* människor som ingår i en viss gemenskap, har en kollektiv identitet grundad utifrån geografiska gränser (*geografisk vinkling*). När det gäller den geografiska vinklingen är det journalistiska svängrummet större än det mer odiskutabla geografiska läget. Att hitta en lokal ingång, hur den lokala orten eller en lokal aktör påverkas av internationella eller nationella beslut och händelser, möjliggör skapandet av lokalnyheter i högre grad¹⁰. Min uppgift blir bland annat att följa hur utvecklingen har sett ut när det gäller lokalt innehåll (geografiskt urval) samt lokaliserat innehåll (geografisk vinkling) och se vilket samband detta har med har med lokala och globala förutsättningar.

När en nyhet utifrån ovanstående kriterier avgjorts vara lokal är det primära för den här undersökningen att titta på textens *övergripande budskap* och hur det kan kopplas till olika samhällsideal såväl som journalistiska ideal och ekonomiska, politiska eller andra samhällsintressen. För att förklara hur detta ska gå till vill jag först summera de teoretiska utgångspunkter som färgar min blick. Med tanke på det jag kallar den ideologiska cirkeln kan den journalistiska texten aldrig frikopplas från bakomliggande intressen och syften utan bör istället ses som symptom på dessa. Jag instämmer inte i påståendet att journalistiken har ökat sitt oberoende utan anser att det politiska styrfältet enbart har ersatts av ett annat, nämligen det ekonomiska, vilket reglerar journalistikens arbetsvillkor och ideal. Som nämnts i stycket ovan är den ekonomisk-politiska koordinaten inte lika uppenbar som den geografiska utan kräver en något djupare analys av texten. Det handlar inte enbart om ekonomiska nyheter eller om den lokala tidningen som annonspelare för den lokala ortens näringsliv utan även om de

¹⁰ Se Nilsson & Severinsson 2001:133

ekonomiska förutsättningarnas påverkan på de journalistiska arbetsvillkoren och idealen, vilket i förlängningen påverkar innehållet. Krav på hög produktivitet och den typ av innehåll ”publiken vill ha” ger en vara att sälja till annonsörerna, vilka behövs för att ge tidningen ökad vinst. Det huvudsakliga syftet för tidningen är inte längre att föra fram en politisk ideologi utan att ”ligga rätt i tiden”, ha ett innehåll som går enkelt och snabbt att tillgodogöra sig, vara produktiv, lättillgänglig, underhållande; kort sagt att vara säljbar såväl på publik- som annonsmarknad.

Att kartlägga innehållet i de lokala tidningarna handlar om att väga in dessa teoretiska aspekter i läsningen av texten för att nå bortanför den manifesta betydelsen, eller med andra ord, för att känna hur vinden blåser. Konkret rör det sig om att se vilka ämnen som dominerar, vilka händelser och aktörer, om det finns några stora skillnader över tid – eller tidningarna emellan. Det mynnar således ut i vad, vem, hur, vilket och varför. *Vad* berättar man, *vem* berättar man om, *hur* berättar man, *vilket* är det dominerande budskapet under en viss period, och *varför* – vad beror det på att det ser ut så här. Svaren anger tidningarnas koordinater.

6. De Fem och Trålen

6.1 De (fyrtyio)fem

Min undersökning sträcker sig från 1927-2007 och mitt material består av nio nummer av varje tidning¹¹ av de fem landsortstidningar som ingår i studien: Barometern (BA), Borås Tidning (BT), Jönköpings-Posten (JP), Nya Wermlands-Tidningen (NWT) samt Sundsvalls Tidning (ST) det vill säga 45¹² stycken tidningar. Anledningen till att det är dessa tidningar jag tittar närmare på är att de ingår i det större forskningsprojektet ”Ledarskap i framgångsrika tidningsföretag”, vilket den här undersökningen utgör en del av. De fem tidningarna är representativa för den borgerliga landsortspressen, de har en likartad historia och marknadsdominans på sina respektive orter, vilka samtliga är medelstora städer.

Nedan följer en kort översikt över vilket år tidningarna grundades, politisk färg, utgivningsort, hushållstäckning (i utgivningsortens A-region), format, samt hur många dagar per vecka tidningen utkommer. Uppgifterna är hämtade från Dagspress.se och avser 2007:

Barometern: Grundad 1841, moderat, utgivningsort Kalmar, hushållstäckning 56 procent, tabloid, sexdagars tidning.

Borås Tidning: Grundad 1826, moderat, utgivningsort Borås, hushållstäckning 56 procent, tabloid, sju dagars tidning.

Jönköpings-Posten: Grundad 1865, oberoende, utgivningsort Jönköping, hushållstäckning 58 procent, broadsheet, sexdagars tidning.

Nya Wermlands-Tidningen: Grundad 1836, moderat, utgivningsort Karlstad, hushållstäckning 51 procent, tabloid, sexdagars tidning.

Sundsvalls Tidning: Grundad 1841, liberal, utgivningsort Sundsvall, hushållstäckning 56 procent, tabloid, sexdagars tidning.

Tidningarna finns på mikrofilm i tidningsarkivet på Kurs- och Tidningsbiblioteket i Göteborg. Det är där jag har suttit, på våning fyra med mörkläggningsgardin för fönstren för att stänga ute nutiden och den varma våren, och rullat filmen framför mig, fram, fram, tillbaka för att kontrollera, räkna, kategorisera, och så fram igen. Efter att alla tidningar hade gått igenom en första gång fick jag ett flertal gånger återvända till arkivet och plocka fram samma lådor med film och undersöka det som inte verkat alldeles tydligt i mitt protokoll, så fyllt av anteckningar, siffror, pilar och hänvisningar, tills jag fått bilden klar för mig; den bild jag ämnar förmedla i den här undersökningen.

6.2 Koncentrerad analys, kontrolläsning och kort kikande

Nedslag görs var tionde år, den första onsdagen i februari. Då endast en tidning, eller fem (beroende på hur man ser det) ingår i undersökningen har jag även mer grundligt kontrolltittat på numret före och efter, alltså även tisdag och torsdag varje år jag gjort nedslag, för att jag

¹¹ På grund av att Sundsvalls Tidning 1927, 1937 och 1947 samt Nya Wermlands Tidningens 1967 inte fanns varken på mikrofilm eller som pappersexemplar ingår inte dessa i undersökningen

¹² Antal tidningar är på grund av ovan förklarade omständigheter 41 stycken

ska kunna bilda mig en uppfattning om att det innehåll jag har undersökt inte beror på någon slumpartad förekomst. Tisdagens och torsdagens nummer presenteras inte i min analys utan har endast kontrollästs i syfte att förvissa mig om att de följer samma mönster som det onsdagsnummer jag utgår från, vad gäller sidantal, förstasidans utseende, balansen mellan lokalt och övrigt material, samt de mest utmärkande dragen i form av ämnesval och dramaturgi.

Alla som någon gång har läst mikrofilmade tidningar vet dessutom att man ”rullar förbi” många sidor förutom de man avser att analysera, man kikar ibland lite kort för att ibland stanna upp då något litet ord eller en bild fångar ens intresse, man stannar till och läser en viss artikel, eller ett par rader här och ett par rader där. Med andra ord är det en hel del tidningssidor från de aktuella årtalen som rullat för min syn; ibland i snigeltempo då jag funnit stort nöje i att resa i min egen tidningstidsmaskin. Vad jag här försöker uttrycka är att jag med relativt stor säkerhet kan uttala mig om att mitt urval är representativt för sin årgång såväl som för respektive tidning. Den journalistiska produkten är tämligen standardiserad och utgår från en mall som gör att innehållet inte förändras drastiskt från dag till dag. Givetvis kan en extrem nyhet av ena eller andra slaget förändra mallen tillfälligt men något sådant förekommer inte under den av mig undersökta perioden. De förändringar som materialet uppvisar när man jämför de olika tidsperioderna med varandra har skett stegvis under en längre tid som ett resultat av faktorer vilka belysts i föregående kapitel och är inte av den snabbföränderliga karaktären att mitt resultat blivit ett helt annat om det istället för onsdagen var måndagens eller fredagens tidning som utgjorde underlaget för analysen.

6.3 Trålen; etnografisk innehållsanalys

En undersökning av landsortspressens lokala rapportering kan givetvis genomföras på olika sätt. Det väsentliga är att identifiera den metod man anser bäst förmår fånga upp de aspekter av texten som har relevans för det syfte studien har. Etnografisk innehållsanalys, ECA, kan sägas vara en blandning mellan traditionell kvantitativ innehållsanalys och deltagande observation och är en metod som lämpar sig väl för den här undersökningen då den möjliggör såväl överblick som en fördjupad förståelse av materialet. De kvantitativa inslagen i metoden är mängden analysobjekt, i det här fallet fyrtioen stycken dagstidningar. Syftet med metoden är att upptäcka mönster, vilket förutsätter att man utgår från fler än ett analysobjekt. En kvantitativ innehållsanalys skiljer sig från ECA-metoden på det sätt att den mer avser att verifiera en redan formulerad tes.

Valda arbetsmetod kan beskrivas genom att man delar upp den i olika steg, från forskningsidé till färdig rapport. Efter en första formulerad fråga och inläsning av relevant litteratur är det brukligt att man inleder med att göra en provanalys där man så att säga trålar efter mönster. Efter avslutad provanalys kan de ”svar” man har fått på sina frågor jämföras med det totala materialet, detta för att få reda på om man ställer ”rätt frågor” till materialet. Märker man att viktiga delar inte fångades upp av trålen är det lämpligt att åtgärda detta genom att omforma sitt protokoll, eller – för att fortsätta med fisketerminologin – justera storleken på nätmaskorna. Arbetsgången är således reflexiv och öppnar för omformuleringar och revideringar; vad bör läggas till och vad bör tas bort? För att kunna göra den bedömningen är

det av vikt att man är väl bekant med materialet, en omständighet som kan sägas vara en grundförutsättning, själva nyckeln till ett väl utformat protokoll såväl som att man får ut det mesta av arbetsmetoden. De avslutande stegen består av analys av materialet, jämförelse och kategorisering; att lyfta fram typiska exempel för att illustrera de mönster man tycker sig se. Målet är således inte att gå på djupet med ett litet material, det vill säga att närläsa enskilda texter. Inte heller handlar det om att räkna och koda sitt material utifrån i förväg bestämda variabler. Den stora förtjänsten med metoden är att man kan vara reflexiv och bearbeta sitt protokoll så att detta har optimal relevans för det man ska undersöka (Altheide 1996).

6.3.1 En provanalys

Med ett första utkast till protokoll genomförde jag en provanalys på de nio utgåvorna av Borås Tidning. Mina frågor rörde sig dels kring det rent volymmässiga, hur många sidor tidningen innehöll och hur mycket som utgjordes av utrikes, inrikes, lokalt, annons samt övrigt material – och dels frågor som avsåg att fånga upp olika aspekter av det lokala innehållet, som vilka ämnen och personer som figurerar i texten, samt – utifrån min ursprungliga tanke om att knyta läsarna närmare till sig, på vilket sätt man gör det genom sitt ordval och läsartilltal.

Bara att sitta framför ett mikrofilmat exemplar av Borås Tidning anno 1927 skärper ens sinnen. Det är en bild av en svunnen värld som växer fram genom texten. En mängd små notiser, samt ett fåtal längre artiklar om händelser på många mils avstånd från Borås; New York, Paris, Berlin och London är några av de orter det rapporteras om denna onsdag 2 februari 1927. Det lokala materialet är en artikel om influensaepidemin, resterande del av det lokala innehållet består av koncisa förkunnanden om diverse sammanträden som har ägt eller ska äga rum, samt en summering av sportåret 1926 med en rapport om vilka av ortens idrottare som utmärkt sig under det gångna året. För att åskådliggöra förändringen byter jag hastigt mikrofilm och hoppar i historien till 2007 och ser världspolitiska spekulationer förbytas till fetstilsrubriken **”Krogen – till salu igen”** som pryder förstasidan av Borås Tidning onsdagen 7 februari 2007. Detta är i sanning ett hopp från det globala till det lokala som väcker nyfikenhet kring hur utvecklingen har sett ut och vad som är utmärkande för de olika årtal jag har valt ut för den här undersökningen. Med andra ord är det inte utan en viss iver jag letar i tidningsarkivets hyllor efter de övriga aktuella årtalen; det har blivit hög tid för mig att bekanta mig med mitt material.

6.3.2 Som man frågar ...

En av förtjänsterna med den reflexiva metoden är som jag har nämnt möjligheten att justera analysprotokollet. Efter avslutad provanalys stod det klart att vissa ändringar borde göras. Efter att de aktuella datumen i Borås Tidning var genomgångna insåg jag att den vaga tanke jag haft om materialet, var just vag. En tydligare bild började växa fram. Jag rullade mikrofilm efter mikrofilm framför mig, antecknade och funderade. Det som innan varit föreställningen, att det huvudsakliga som hänt skulle visa sig vara en ökning av det lokala materialet och en text vars tilltal alltmer kommit att knyta läsaren till sig, blev endast ett enkelt avklarat konstaterande. Tanken innan provanalysen var att besvara frågan ”på vilket sätt är landsortspressen lokal?”. Detta är den övergripande fråga som jag även efter avslutad

provanalys avser att besvara. Relativt snart stod det dock klart att det fanns så mycket mer dessa tidningar kunde berätta i den ”intervju” med den valda metod för undersökningen innebär att man utför. Mediernas innehåll är mer än något annat en produkt av sin tid. Moderna tankar om det oberoende journalistiken åtnjuter i sin beskrivningsmakt är inte alldeles självklara. Jag skulle snarare vilja uttrycka det som att de bekräftar för oss det vi redan tror oss veta. Banbrytande medietexter har under historiens lopp dykt upp och ändrat opinionen i någon sakfråga eller uppmärksammat sin publik på ett tidigare okänt fenomen, men medierna har knappast som ensam institution förmått att ändra hur vi ser på världen. Publiken måste vara redo. Den dominerande uppfattningen i ett samhälle går att utläsa i mediernas innehåll, i det här fallet landsortspressens lokala nyheter. Texten skriver sig inte själv. Journalistiken har en vilja och ett mål; ideal och arbetsmetoder som styr deras urval och perspektiv. Dessa metoder och ideal uppstår dock inte i ett tomrum. Att på 1950-talet skriva om att kvinnans naturliga plats är hemmet, att visa henne på bilder iklädd husmodersdräkt och låta mannen framstå som hennes mentor och ledare är en samhällsbevarande text som tjänar fler syften än några minuters information eller förströelse vid läsarens frukostbord. Det är enkelt att se detta ett halvt sekel efter att texten producerades. Den viktiga fråga som det väckte är vilken den övergripande berättelsen varit över tid, och kanske svårast att se; vilken är den i dag och vem gagnas av att det ser ut så här?

Tankarna kring den ideologiska rundgången ledde till att protokollet utökades med en rad fler frågor att besvara utöver vilka aktörer och händelser som dominerade. Som man frågar får man svar, heter det som bekant. Dock kan man inte se det som inte finns. I det här fallet fick analysen en något annan inriktning av att en inblick i materialet gavs genom provanalysen, vilket är själva syftet med den metod jag valt. Det protokoll jag kom att arbeta efter innehöll således följande:

- Tidningens totala sidantal
- Fördelningen mellan utrikes, inrikes, lokalt, annons och övrigt
- Huruvida texten presenteras i notiser, artiklar eller längre reportage
- Vilka ämnen ledaren tar upp; om den tar ställning politiskt i enlighet med den politiska inriktning den säger sig ha
- Huruvida de lokala nyheterna finns på förstasidan
- Vilken typ av lokala bilder som finns och hur de är placerade
- Vilken del av det lokala livet som skildras
- Vilka platser, händelser, aktörer som återfinns och vilken roll de spelar
- Vilket budskap som är det mest framträdande i texten
- Är fokus på idyll eller problem, sjukdomar, olyckor eller brott, eller vad
- Huruvida läsarens tilltalas direkt
- Vilka geografiska referensramar och lokala uttryck man använder sig av
- Huruvida läsaren bjuds in att medverka i någon form av dialog med tidningen och i så fall gällande vilket ämne
- Är redaktionen osynlig eller synlig genom namn och kontaktuppgifter.

Allt material i tidningen skulle således gås igenom, det lokala skulle skiljas ut och utsättas för en mer noggrann granskning. Med detta gjort var det dags för överläggning och de centrala frågorna:

- Vilket journalistiskt ”ideal” framträder
- Vilket dominerande perspektiv har den totala mängden material, med andra ord vilken ideologi vittnar innehållet om och hur kan det relateras till det omgivande samhället

Det här är de frågor som utkristalliserades efter att jag fått en första inblick i mitt material, med andra ord det protokoll som har styrt på vilket sätt jag har närmat mig landsortspressens lokala innehåll och tanken på hur det har förändrats över tid. Som lokalt innehåll har jag räknat det redaktionella material vilket genom geografiskt urval eller vinkling kan härledas till tidningarnas närområde, med andra ord antingen något som inträffat där eller något som berör en eller flera aktörer som på något sätt i texten kopplas till den lokala orten.

7. Från Peking Till Södra Vånga

7.1 Så säger siffrorna

När man ska rapportera om utvecklingen beträffande den lokala nyhetsrapporteringen i landsortspressen är det ett flertal aspekter som är intressanta att ta upp, dels hur stor andel som utgörs av lokala nyheter under de olika perioderna och dels på vilket sätt det lokala har förändrats när det gäller presentationen; vad man berättar samt hur man använder sig av text och bild för att förmedla sitt budskap. Det sistnämnda kommer jag att gå in på mer grundligt senare, men jag vill först redovisa mina resultat i siffror för att ge en bild av den volymmässiga utvecklingen. 1927 består de tidningar som ingår i min undersökning av 6-8 sidor totalt varav sammanlagt en sida består av lokala notiser, förutom i Barometern där det finns drygt tre sidor med lokalnyheter i form av korta notiser. 2007 har tidningen minskat sina utrikes- och inrikesnyheter och tydligt ökat mängden lokala nyheter. Bakom inrikessiffrorna döljer sig en avsevärd mängd sportnyheter, varför siffran blir mycket högre än om jag hade låtit sportnyheterna vara en kategori för sig. Värt att nämna är att samtliga tidningar utom Jönköpings-Posten vid tidpunkten för mitt sista nedslag har gått över till tabloidformat. Det är även viktigt att påpeka att de tre första årtalen endast bygger på resultaten från fyra titlar eftersom Sundsvalls Tidning inte fanns i arkivet på Kurs- och Tidningsbiblioteket i någon form förrän 1957. Detsamma gäller 1967 då Nya Wermlands-Tidningen saknas detta år. Det som kan sägas om resultaten är att de pekar på en utveckling som stadigt gått mot fler lokala nyheter och en minskad mängd utrikes- samt inrikesnyheter. Under kategorin övrigt återfinns innehåll som exempelvis vitsar, korsord, frågesport, poesi, novellföljetonger samt radio&TV-program.

Tabell 1. Innehållsfördelningen samtliga tidningar (Procent av det totala innehållet)

	1927	1937	1947	1957	1967	1977	1987	1997	2007
Utrikes	20	19	11	9	7	6	4	5	3
Inrikes	25	23	21	14	12	10	13	13	9
Lokalt	23	19	19	33	35	43	36	36	48
Annon	18	21	23	22	19	20	24	17	21
Övrigt	14	18	26	22	27	21	23	29	19
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal sidor	30	46	52	74	74	92	133	141	239

Tabell 2. Innehållsfördelningen i Barometern (Procent av det totala innehållet)

	1927	1937	1947	1957	1967	1977	1987	1997	2007
Utrikes	6	10	10	8	11	7	3	2	2
Inrikes	13	20	20	4	17	10	7	11	8
Lokalt	44	25	25	46	28	43	33	39	48
Annon	25	25	20	21	14	20	33	24	25
Övrigt	12	20	25	21	30	20	24	22	17
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal sidor	8	10	10	12	18	20	30	28	52

Barometern utmärker sig på grund av den stora andelen lokala nyheter, särskilt 1927 då de andra tidningarnas siffror ser annorlunda ut. När det gäller det sista nedslaget, 2007, är mönstret detsamma för samtliga tidningar: det lokala dominerar.

Tabell 3. Innehållsfördelningen i Borås Tidning (Procent av det totala innehållet)

	1927	1937	1947	1957	1967	1977	1987	1997	2007
Utrikes	25	21	11	11	8	9	4	4	4
Inrikes	38	25	25	25	8	9	16	16	15
Lokalt	12	16	7	21	40	44	35	35	47
Annon	12	21	35	25	22	19	24	16	15
Övrigt	13	17	22	18	22	19	21	29	19
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal sidor	8	12	14	14	18	16	25	25	47

Borås Tidning ”blir lokal” 1957, ett år då det lokala nyhetsmaterialet utgör drygt tjugo procent, en siffra som nästan dubblas till nästföljande nedslagsår, för att närma sig femtio

procent av tidningens innehåll 2007. Jönköpings-Posten uppvisar en liknande utveckling med ett ökande lokalt material på bekostnad av utrikes- och inrikesnyheterna.

Tabell 4. Innehållsfördelningen i Jönköpings-Posten (Procent av det totala innehållet)

	1927	1937	1947	1957	1967	1977	1987	1997	2007
Utrikes	22	21	11	12	2	3	3	5	2
Inrikes	25	25	25	20	12	7	12	15	9
Lokalt	19	17	18	25	36	45	46	38	50
Annon	17	20	28	25	23	23	24	14	18
Övrigt	17	17	18	18	27	22	15	28	21
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal sidor	6	12	14	16	22	20	26	32	28

Tabell 5. Innehållsfördelningen i Nya Wemlands-Tidningen (Procent av det totala innehållet)

	1927	1937	1947	1957	1967 ¹³	1977	1987	1997	2007
Utrikes	31	21	11	3	-	5	5	4	4
Inrikes	25	21	21	12	-	7	17	17	9
Lokalt	12	21	21	44	-	45	35	39	48
Annon	19	21	18	19	-	18	20	11	18
Övrigt	13	16	29	22	-	25	23	29	21
Summa	100	100	100	100	-	100	100	100	100
Antal sidor	8	12	14	16	-	20	28	28	56

¹³ Som nämnts fanns NWT 1967 varken som pappers- eller mikrofilmsexemplar, varför resultat för detta år inte redovisas

När det gäller Nya Wermlands-Tidningen är det återigen 1957 det blir tydligt att det händer något med lokalnyheterna samtidigt som utrikesnyheterna minskar och inte ens utgör fem procent av tidningens innehåll. Med risk för upprepning vill jag peka på utvecklingen i Sundsvalls Tidning. På grund av att 1957 är "startåret" kan jag inte uttala mig om innehållet vad gäller de tre tidigare perioderna, men faktum kvarstår; det lokala innehållet ökar och utrikesnyheterna utgör en allt mindre del av den lokala tidningens material. Med tanke på att jag har "rullat igenom" avsevärt fler tidningsnummer än vad som redovisas kan jag slå fast att det sätt på vilket materialet fördelar sig inte är något som gäller endast för de nummer som ingår i mitt urval. Det finns även en likhet mellan de olika titlarna, vilket kan ses som ett tecken på en stark branschnorm; tidningarna följer en viss mall som heller inte ändras från dag till dag såvida inte något extremt skulle inträffa som värderas vara av en sådan betydelse att den standardiserade formen skulle "behöva" byta skepnad. Ett annat sätt att förklara hur tydligt jag anser det är att tidningarna dels uppvisar samma fördelning av olika kategorier nyheter varje dag och dels hur lika de är varandra, är att det (förutsatt att titlar och datum doldes) skulle vara mycket enklare att skilja ut de olika nedslagsåren än vad det skulle vara att identifiera en specifik titel. Att Jönköpings-Posten har fler "religiösa" nyheter, om olika församlingar och präster, är det mest särskiljande. De lokala tidningarna liknar varandra i sitt innehåll och samtliga har "blivit mer lokala". På vilket sätt detta tar sig uttryck kommer jag att presentera nedan.

Tabell 6. Innehållsfördelningen i Sundsvalls Tidning (Procent av det totala innehållet)

	1927 ¹⁴	1937	1947	1957	1967	1977	1987	1997	2007
Utrikes	-	-	-	9	6	6	6	5	2
Inrikes	-	-	-	16	12	9	14	11	9
Lokalt	-	-	-	31	37	39	36	33	46
Annon	-	-	-	19	26	19	24	17	24
Övrigt	-	-	-	25	19	27	20	34	19
Summa	-	-	-	100	100	100	100	100	100
Antal sidor	-	-	-	16	16	16	24	32	56

¹⁴ Liksom i fallet med NWT saknas exemplar av Sundsvalls Tidning, här gäller det 1927-1947

Mer än siffror?

Att redovisa siffror på hur innehållet är fördelat på ovanstående kategorier ger en indikation på hur utvecklingen ser ut, men siffrorna i sig säger som sagt inte mycket om *hur* det lokala konstrueras. För att kunna uttala sig om det räcker det inte att räkna sidor och konstatera att de blivit fler – utan en närmare granskning av vilka ämnen och aktörer som finns representerade, på vilket sätt detta sker, samtidigt som det knyts an till frågan vad detta kan bero på, är därför påkallad.

7.2 Analys av det som icke är

Frågan infinner sig vid genomgången av de tre första nedslagsåren i min undersökning; hur analyserar man lokalnyheter när det knappt finns några? Eller snarare, när de nästan uteslutande består av en mängd notiser; underrättelser om tider och platser för diverse sammankomster, ägarbyte för en verkstad, mjölkpriset samt några examensmeddelanden? Vad finns att säga angående dessa årtal, om vi nu *enbart* avser det lokala materialet med sina notiser om hundskatt, väder, radiotider, olyckor, inbrott, fastfrusna båtar, fåravel, skördar, vägbyggen, hamnavgifter, posttransporter, bibelkurser, insamlingar och influensan, för att bara nämna några av de ämnen som är vanligt förekommande under perioden. De inte främst ämnena i sig som skiljer sig jämfört med senare årtal utan presentationen av dem. De få lokala bilder som finns består mestadels av olika byggnader, båtar, eller porträttbilder; människor stelt uppsträckta framför kameran, allt med enkla bildtexter. Kort sagt, det finns ingen "action", inget drama, inget uppmärksamhetsanspråk. I Borås Tidning finns inga lokala bilder alls i undersökningens tidigaste nummer och i de andra tidningarna rör det sig om en eller ett par små bilder. De lokala aktörer som omnämns är oftast anställda inom kyrka och skola; biskopar, präster, körmedlemmar, evangelister, rektorer och lärarinnor. Fyndiga eller tillspetsade rubriker förekommer sällan eller aldrig, lika lite som någon tydlig vinkel eller ett visst budskap går att skönja i texten. Värdeladdade omdömen eller ställningstaganden går inte heller att spåra, det handlar varken om ett fokus på idyll eller problem. Brott och olyckor finns visserligen rikligt representerade i notiserna, dock skildrade utan dramatik och i kortfattad telegramform.

Att det ser ut på det här sättet kan förklaras med att de journalistiska strategierna var tämligen utvecklade vid den här tiden och att beskrivningen av en viss händelse oftast kopierats, det vill säga utan omarbetning övertagits, från rättegångar eller andra typer av protokoll (Ekecrantz och Olsson 1994:132). Det lokala nyhetsmaterialet berättar visserligen om händelser som sker på den egna bygden, men någon tydlig lokal identitet av det som är "vi" och "vårt" syns det inte mycket av i texten. Man skulle kunna uttrycka det som att den lokala konstruktionen ännu inte är skapad. I enlighet med mina tankar om att den lokala gemenskapen och identiteten förstärks i den lokala tidningen i takt med en vidgad omvärld kan man anta att behovet av en lokal konstruktion inte fanns vare sig hos tidningarna eller deras läsare i en tid då det lokala livet var den verklighet som på ett naturligt sätt dominerade vardagen.

Med andra ord existerar det knappast någon lokal profil i tidningarna under de tidigaste undersökningsåren. Att konstatera det är vad det innebär att göra en analys av det som icke är – ett resultat så gott som något.

7.3 Tiden före 1957

En tidnings förstasida ska inte jämföras med att vara en sida vilken som helst. Den har en särställning på det sätt att den är den första som möter läsaren. En förstasida säger något om den nyhetsvärdering tidningen gör, om vilka ämnen, personer och händelser som har avgjorts vara viktiga nog för en publicering där, samtidigt som den vittnar om vad vi kan förvänta oss att hitta för typ av material inne i tidningen. En tidnings förstasida kan alltså liknas vid ett fönster genom vilket läsaren tittar för att bilda sig en uppfattning om vad som finns innanför (Nilsson & Severinsson 2001:31).

Det första som slår mig i mötet med de lokaltidningar som ingår i mitt urval är hur annorlunda förstasidorna under de tidiga nedslagsåren ter sig för en läsare av vår tid. De ger ett tämligen rörigt intryck för den som är van vid dagens layout, eller dagens lokaltidningar för den delen, då vissa består enbart av annonser, radions sändningstider och olika program samt tågtidtabeller och varken rymmer lokala notiser eller bilder. Det är utrikesnyheterna som dominerar, följt av inrikes – i den mån det alls förekommer några nyheter på förstasidan. Utseendet på förstasidan är mycket riktigt representativt för resten av tidningen; utifrån den nyhetsvärdering tidningen har gjort har det lokala fått ta minst utrymme i anspråk. Anledningen till att presentationen ser ut som den gör är att det lokala innehållet utgör en mycket liten del av tidningen och att de lokala nyheter som finns nästan uteslutande består av notiser på ett par rader. En bild av hur tidningarna tog sig ut i sin helhet under den här perioden är därför nödvändig.

1927

Det ska nämnas att Borås Tidning som enda tidning av de undersökta har en lokal nyhet på förstasidan redan 1927. Staden Borås drabbades detta år hårt av influensan och såväl det föregående numret, tisdagens, som det efterföljande, torsdagens, behandlar detta ämne. Den aktuella februarionsdagen kan man således redan på förstasidan läsa:

***914 influensafall
till boråsläkarnas kännedom
under blott två veckor***

vilket är rubriken till en kortare artikel med upplysningar om influensans härjningar, hämtade från en så kallad epidemirapport. Bredvid denna lokalnyhet finner man rubriken:

***Segrarna göra det tyska riket
ofarligt i framtiden***

en artikel vars text rapporterar om det världspolitiska läget. Intill denna utrikesanalys återfinns en artikel som refererar till ett inrikespolitiskt beslut under rubriken

Ännu en arbetslöshetskommitté

anses behövlig

Inne i tidningen återfinns de lokala nyheterna på sida tre under vinjetten ***På Borås Stadsfullmäktiges bord***, ett innehåll med notiser markerade med fetstiltext: ***Föreslaget markbyte, Anslaget till Högre läroverket för flickor, Handel med explosiv vara***, notiser som på några rader refererar pågående ärenden i stadsfullmäktige. Andra notiser denna dag är ***Dödsfall, Inställelser och konkurser, Boråsvädret under januari, Alingsås verkstäder i nya händer, Badstatistiken***, en typ av material som alla följer en viss struktur, exemplifierat med hjälp av följande notis:

Tjällossningsförbud

I anledning av på vissa håll pågående tjällossning har länsstyrelsen utfärdat förbud tillsvidare f.r.o.m. den 7 februari för biltrafik å länets samtliga vägar med automobil vägande, vagn och last tillhopa över 2,000 kg. å väg som icke är hårt frusen

Den här typen av lokalnyheter samsas om spaltcentimetrarna med utrikesnotiser om händelser i bland annat London, Oslo, Köpenhamn och Paris. På ledarplats kommenteras det utrikespolitiska läget och tolkningen kring händelsernas utveckling ifrågasätts under rubriken ***Avrustar Europa?*** vilket överensstämmer med tonen i de övriga tidningarnas ledare som även de riktar blickarna mot utlandet, bland annat ***Regeringskrisen i Tyskland*** (JP 2/2-1927). Kännetecknande för Jönköpings-Posten är en större mängd ”religiösa nyheter”, något som märks på förstasidan med reseskildringen ***Till Palestina*** där det berättas om den *storslagna upplevelsen* av att ha besökt *det heliga landet*. De lokala nyheterna följer det som förefaller vara den gängse notismallen:

Frågan om tillsättandet av chef för de kommunala affärsverken

behandlades vid drätselkammarens sammanträde i går kväll men bordlades till den 7:de varefter den kommer att avgöras vid stadsfullmäktiges februarisammanträde

Den typ av journalistiska ideal som Ekecrantz och Olsson (1994) menar präglar ”Det Refererade Samhället” återfinns här. Barometerns förstasida visar även på ett tydligt sätt hur den lokala dagstidningen har karaktären av det Lennart Weibull har kallat lokal portal som pekar på de ”största och viktigaste” nyheterna att känna till varje dygn:

Pekingregeringen tar skarpt till orda mot England

***Truppsändningarna betraktas som en enastående åtgärd i strid mot folk-
förbundspakten***

Stranda förhandlingarna drages saken inför Nationernas förbund

Denna utrikes huvudnyhet samsas på Jönköpings-Postens förstasida med en mängd andra utrikesnotiser samt något mer omfångsrika inrikesartiklar med rubriker som:

Tändsticks A-B utvidgar ånyo aktiekapitalet

Karlgren-Bäck har återtagit sin bekännelse

D:r Sven Hedin är nu färdig att bryta upp

Civil tjänst för personal ur försvaret

De lokala nyheterna återfinns först på sida sju under vinjetten ***Våra Bygder*** och består av notiser som aviseras med fetstiltext: ***Olyckor, Fastighetsaffär, Sammanträde, Trädkötarekursen, Konsert***, vilken följs av några rader kortfattad information om det hela, som i exemplet nedan:

Kommunalstämma

Extra kommunalstämma med Ljungby kommun hölls söndagen den 30 jan, hvarvid till nämndeman för en tid af sex år omvaldes landtbrukaren Per Lorensen i Nygrantorp

1937

Tio år senare, 1937, har det inte skett någon dramatisk omvälvning vad gäller lokaltidningens innehåll, uttrycksformer och prioriteringar. Den identitet som framhålls är snarare nationell än lokal till sin karaktär. Det är inte enbart den vida världen som kommer till ”oss” utan läsaren får nu också en känsla av hur ”vi” är en del av den stora världen. Samtliga tidningar publicerar nyheten om kungen, som kan sägas utgöra symbolen för hela det svenska riket, och hur han mottas i utlandet; en illustrativ metod för att inför läsaren befästa Sveriges roll som nation. Allra störst uppmärksamhet med tillhörande bilder får nyheten på Nya Wermlands Tidningens förstasida:

Kung Gustaf blev storslaget hyllad

vid sin ankomst till Bryssel på tisdagen

Snarast en nationell gemenskap som skapas på förstasidan således, men på grund av publiceringen av tågtider, radioprogram och annonser som återfinns där kan man med lite god vilja säga att tidningen är lokal på det sätt att den åtminstone fungerar som en lokal läsar-service; man tillhandahåller information lokalinvånarna kan vara betjänta av, som exempelvis när tåget avgår och anländer till den egna orten. Jönköpings-Posten är ett exempel på den här typen av "lokal profil" med en uppsjö av olika annonser på sin förstasida, som förutom tåg- och radiotider är av liknande karaktär som följande annons:

Advokaten C.O Larsson

Odengatan 13

Juridiska uppdrag av alla slag utföras fort och billigt

vilken denna onsdag fått placeringen högt upp i vänster hörn.

På ledarsidorna riktas blickarna nu inte bara mot utlandet utan även mot det egna landets politiska turer, i Jönköpings-Postens ledare under rubriken *Intermezzo hos första kammaren*. Den tydligare religiösa prägel denna tidning alltjämt har innebär att predikoturer och sammankomster upptar en stor del av det lokala materialet. När det gäller balansen mellan utrikes och lokalt får en strejk i Michigan en mer framträdande placering på förstasidan än en "jätteprocess" i Landskrona. Den lokala nyheten:

16 inför rätta

i Landskrona

Jätteprocessen om förskingringarna

har börjat på onsdagen

återfinns placerad under nyheten:

Bilarbetarna

i Flint få nu

hungerstrejka

Åtta kulsprutor hindra

tillförsel av föda

såväl som under det engelska förslaget att även Belgien och Portugal ska avstå en del av sina kolonier:

*Några smakbitar
på kolonier läggas
fram för Tyskland*

vilket kan ses som att tidningens blickar fortfarande riktas mer utåt än inåt.

En lokal bild dyker för första gången upp. Den återfinns inne i tidningen under rubriken ***Flottans män i Jönköping*** med texten *Den nyvalda styrelsen* nedanför bilden som visar ett femtontal män i sjömanskostym som sitter på rad framför kameran. Texten berättar hur föreningen Flottans män fått en lokalavdelning samt presenterar namnet på samtliga i denna nyvalda styrelse. Den här artikeln är ett exempel på det fåtal, något ”längre” lokala artiklar som finns 1937, men det är alltjämt notiserna som dominerar, med koncisa meddelanden om vem som har gift sig, föreningar som sammanträder, lotteritillstånd, byggnadsnämndens beslut, och så vidare.

1947

Ytterligare ett decennium senare, 1947, är det mesta sig likt i lokaltidningen. Dock har ett andra världskrig kommit och gått och blickarna riktas nu något mer inåt, mot det egna riket och även i viss mån mot det lokala samhället. Närhetsprincipen, att det som berör bygdens folk anses ha ett högre nyhetsvärde än något som inträffat på ett stort geografiskt avstånd, tyder på en spirande lokal medvetenhet. Placeringen på Borås Tidnings förstasida av den lokala nyheten om missnöje med radions sändningstider bredvid en utrikesnyhet av en helt annan kaliber, visar på denna mer introspektiva prioritering av vad som avgjorts vara de största nyheterna detta dygn:

Boråsarna om nya radiotiden: rätt misslyckat

Rörliga kvällsnyheter och splittrat

grammofonprogram kritiserat

publicerad intill artikeln:

125 personer stekta ombord

Fruktansvärd båtolycka i Hongkongs hamn

Jag minns att min reaktion när jag först läste dessa tidningar från de tre tidigaste nedslagen var en förundran över avsaknaden av dramatik, en reflektion som kan verka väldigt malplacerad med tanke på ovanstående rubrik, men låt mig förtydliga vad jag menar när jag påstår detta. Det är inte avsaknaden av dramatiska händelser, eller att tidningen underlåter att rapportera om dem. I Barometern samma februaridag detta år finns det, liksom i artikeln om båtolyckan, möjlighet till drama i artikeln med rubriken:

Fastfrusen båt vid Garpen

utan proviant och vatten

Möjlighet till, skriver jag, vilket är den springande punkten här. För den som fostrats utifrån en pressens benägenhet att pressa vatten ur en sten till den grad att alla chocker, alla som rasar mot det ena eller andra förpassats till en blind fläck, en blick som blivit immun, är det den typen av journalistiskt språkbruk och textstruktur som finns i tidningen under den här undersökningens tidigare årtal som får karaktären av ögonöppnare; de avslöjar den moderna journalistiken i sin roll som effektiv konstruktör av den verklighet vi upplever som vår vardag. Dramatiska händelser till trots – och i vissa fall även mer dramatiskt formulerade rubriker som skapar en föreställning om vad som komma skall – är uttrycket i texten tämligen nedtonat i sitt refererande av ett visst händelseförlopp. Det liknande sätt på vilket man 1947 rapporterar om samma typ av händelse i Barometern som Borås Tidning gjorde tjugo år tidigare vittnar om att ”Det Refererande Samhället” fortfarande är en ”realitet”. Liksom i Borås Tidning bygger artikeln på en ”Epidemirapport”, denna gång för Kalmar Län:

475 influensafall

i länet under andra

hälften av januari

Jönköpings-Postens myckna religiösa material utgör konstant en betydande del av innehållet. 1947 möts läsaren av rubriken **KAMPEN OM DIN SJÄL**, på förstasidan, en artikel som upplyser om en kampanj som förs av *frälsningsarméns arméevangelist*. Inne i tidningen återfinns flertalet nyheter på samma tema, bland annat en radiopredikan återgiven i sin helhet samt nyheter under den egna vinjetten **Prästerskapet**.

1957 och framåt

Utgår man från tidningens förstasida märks det redan vid en första anblick av Borås Tidning att det har hänt något med den lokala orienteringen 1957. Nu finns de lokala nyheterna med bild på förstasidan. Utifrån detta kan man förmoda att tidningen innehåller en ökad mängd lokalnyheter jämfört med tidigare undersökta årtal, en gissning som visar sig vara korrekt. Förstasidan illustrerar i det här fallet på ett bra sätt vad som har hänt med tidningen, det vill säga att den lokala tidningen nu har blivit mer lokal. Detta förhållande stämmer in även på Sundsvalls Tidning från samma år, som det aktuella datumet i februari har fem olika lokala nyheter och två lokala bilder på sin förstasida. När det gäller de övriga tre tidningarna finns inga lokalnyheter på förstasidan medan de däremot märkbart har ökat inne i tidningen, ett förhållande som omfattar även förekomsten av lokala bilder. Att förstasidan ger en fingervisning om hur det lokala värderas stämmer i så fall inte helt i det här fallet om man

bedömer utifrån den förstärkta lokala profil som märks inne i tidningen. En mer enhetlig tendens är däremot att utrikesmaterialet som under de två första undersökta årtalen haft en framskjuten placering har flyttat bort från förstasidan 1957 samt minskat avsevärt i volym vad gäller det totala innehållet. Från 1967 har det lokala fått en given och dominerande plats på samtliga tidningars förstasidor, ett utseende som fram till dags dato nästintill enbart verkar kunna hotas av nationella sporthjältars prestationer i internationella sammanhang.

7.4 En idyll växer fram (1957)

När det gäller den lokala journalistiken är det 1950-talet som i medieforskningen¹⁵ (förutom att omnämnas som tidningsdödens decennium), pekas ut som den period då det sker en märkbar förändring, något som går igen i resultaten av min undersökning. Antalet korta notiser minskar i antal och nyhetsartiklarna blir längre. Den kort hållna, mer neutrala telegramtonen ersätts av en så kallad ”populär journalistik” och en bredare nyhetsbevakning – en förändring som resulterade i stora upplageframgångar för den lokala dagspressen. Ny teknik och en minskad kostnad för bildmaterial banade väg för en ny typ av bilder; porträttbilderna minskade och situationsbilderna gjorde sitt intåg (Gustafsson & Rydén 2002:42). Det breddade innehållet i tidningarna kan dels förklaras med att den ökade annonseringen gav förbättrade ekonomiska förutsättningar och dels genom en titt på samhällsutvecklingen i stort; vad som sker med tidningsinnehållet speglar den modernisering som präglade det svenska samhället under den här perioden. Tidningarnas nya profil förstärktes även av det faktum att televisionen gjorde sitt intåg i landet. Att det fanns utrikes- och inrikesnyheter i både radio och TV ledde till att lokaltidningarna prioriterade annorlunda; det lokala och regionala innehållet ökade samtidigt som utrikes- och inrikesnyheter minskade (Hadenius och Weibull 2005:303f).

”Den kompakta konsensus som råder i skildringen av olika sociala relationer är slående. Man kan tala om en idyll” (Ekecrantz och Olsson 1994:220). Just den idyllisering som Ekecrantz och Olsson pekar ut som kännetecknande för dagstidningarna under den aktuella perioden (eg.1960) är den tydligaste tendensen i mitt urval 1957. Idyllen växer fram i både text och bild. Det handlar bland annat om rubriker som *”Trivselkväll i Målsryd”* och *”Scoutläger på Hästgården”* (BT 6/2-1957), reportage som illustreras med bilder av leende ungdomar samt lika leende scouter på rad framför kameran. *”Matrecept med humorns krydda”* och *”Pensionärer ger sitt hem orgel i gåva”* är rubriker på artiklar som berättar om ett socialt umgänge där ordet *trevligt* är centralt: *”en trevlig kväll med kaffe, filmvisning och lotteri”* och *”trevligt samkväm för hemmets åldringar med hembakat bröd, gräddtårter och blommor”* (JP 6/2-1957).

”Flinkträffen gör succé” heter artikeln om *”mysigt samkväm, symöte med samlingssång och spännande anförande”*, där den tillhörande bilden visar finklädde *”fruar”* sittande vid borden som är dukade med fint porslin och ljusa dukar (ST 6/2-1957). *”Skämt och allvar präglade originell skolfest i Torsås”* är en text som beskriver en *”trevlig kväll med föredrag, lekar, musik och kaffe som eleverna själva ordnat med”*, och där bilden visar folkskollärarinnan som

¹⁵ Se till exempel Gustafsson & Rydén 2002:108

”målar på duk tillsammans med kommunalordförande Johansson” (BA 6/2-1957). Känslan av *”mysig”* samvaro i den lokala neyden skapas således i både text och bild.

De lokala bilderna är nu många fler och det ter sig som att det finns en bestämd avsikt med att publicera dem då de fungerar som förstärkande av det budskap, i det här fallet det idylliska, som texten förmedlar. Den lokala gemenskapen är i fokus då bygden skildras som ett ställe där invånarna möts och ställer upp för varandra. *”Byggföreningen löser idrottsplatsfrågan”* och *”Pensionärslägenheter i Kinna”* (BT 6/2-1957), är några av de artiklar som berättar om hur lokalinvånarna och representanter från kommunen går samman och tar tag i lokalsamhällets praktiska spörsmål och skapar trygghet. *”Kommunen”*, denna något diffusa instans skildras på ett flertal ställen som problemlösare, bland annat när det berättas om hur kommunfullmäktige beslutat att avstå försäljningen av en skolbyggnad och i stället upplåter den som bostad åt en barnfamilj för att rädda dem från hemlöshet. Att nyheten om föreningen *”Gamla Boråsare”* som håller på att bygga upp ett kartotek samt besluta om sina inträdeskrav har avgjorts vara viktig nog för att resultera i en publicerad artikel med bild kan ses som ett tecken på en ökad lokal medvetenhet hos tidningsredaktionen (BT 6/2-1957).

7.5 Folkhemsideal, husmödrar och auktoritära män

De lokala nyheterna 1957 präglas av en stark framtidstro, vilket kanske kan sägas gå hand i hand med idylliseringen av lokalorten. Samtliga tidningar rapporterar om respektive orts sjukhus som anställer fler läkare för bättre vård, om hur det investeras, byggs skolor och pensionärshem, hur det förbättras och renoveras i närområdet, samt vilka planer det finns för framtiden (BA, BT, JP, NWT, ST 6/2-1957). Det finns ett anslag i texten, ett visst sätt att närma sig det man vill berätta som gör att jag för mitt inre hör en myndigt beskäftig röst föreläsa för mig. Om detta folkbildande journalistiska ideal har bland andra¹⁶ idéhistorikern Karin Nordberg skrivit. Hennes avhandling *”Folkhemmets Röst”* fokuserar på den ambition och roll den rikstäckande radion hade i Sverige under 1930- och 40-talet. Jag anser att den typ av journalistiskt grepp hon beskriver återfinns i landsortstidningens lokala innehåll under det av mig undersökta årtalet 1957. Nordberg pekar i sin avhandling på det faktum att den här typen av journalistik spelade en aktiv roll i skapandet av den svenska moderniteten, ett planerat förändringsarbete och samhällsbyggande vars fundament bestod av vetenskap och folkbildning. Med en talande liknelse menar Nordberg att: *”Trettioalets radio ter sig som en byggarbetsplats för det moderna Sverige ...”* (Nordberg 1998:356). Jag ser en tydlig parallell till den lokala tidningen som jag menar är byggarbetsplatsen för en förstärkt lokal identitet, med folkhemmets ideal som sin bärande kraft. Anledningen till den tidsförskjutning som uppenbarar sig mellan riksradiation och landsortspressens lokala bevakning vad gäller folkhemsidealens formtopp är förmodligen den skilda funktion den lokala dagstidningen hade jämfört med riksradiation. Som nämnts var tidningen, innan innehållet populariserades under 1950-talet, främst ett forum för politisk kommunikation utan någon fostrande roll eller med ambitionen att verka i allmänhetens tjänst, vilket var de villkor som präglade radions sändningar under perioden 1925-1945: *”I motsats till dagspressen, som betraktades som platsen för den politiska åsiktsbildningen, fungerade radion mer som ett ämbetsverk, vilket*

¹⁶ Se även Djerf-Pierre & Weibull 2001

hade att göra både med företagets koppling till Telegrafstyrelsen och med dess ovilja att gå in på dagstidningarnas domäner” (Djerf-Pierre & Weibull 2001:359).

De nya uppfinningar och den nya teknik det berättas om i lokaltidningen förändrar vardagen både innanför och utanför hemmets vrå. Bland annat handlar det om den ”*helautomatiska skorpmaskinen*” som demonstreras av en herre i kostym inför kvinnorna på ”*Skönsmons husmodersförenings årsmöte*”. Bilden visar tre glada kvinnor i förkläden och en man i mörk kostym framför skorpmaskinen och texten meddelar att den moderna uppfinningen kommer att underlätta för husmödrarna (ST 6/2-1957). Hur man bäst effektiviserar hemmets sysslor är något symptomatiskt för de instruktiva reportagen under den här tidsperioden. Nordberg kallar fenomenet för ”förvetenskapligandet av det sociala livet” och menar att det ”... tycks ha skett särskilt effektivt i projektet att rationalisera husmodern”(Nordberg 1998:321).

Den nya tiden och den nya tekniken kräver också ett nytt säkerhetstänkande och från tidningarnas sida tar man rollen som den folkbildande pedagogen som upplyser allmänheten och uppmanar dem att ta ansvar. Bilismen och trafiksäkerheten är en sådan ansvarsfråga. I samband med nyheten om en buss som åkt av vägen får läsarna tips om vad man ska tänka på för att öka säkerheten i trafiken (NWT 6/2-1957). Under rubriken ”*Goda råd till bilister och andra*” kan man läsa en helsida där tre män, en ingenjör, en förman och den lokale polismästaren undervisar om ”*god trafikfostran*” i något som kallas ”*skydd-säkerhet-trivsel-kampanj*”(ST 6/2-1957).

Vid en genomläsning av tidningsnumren från 1957 anar man konturerna av en brytningstid, med ett samhälle som är på väg att förändras. Ser vi tidningsinnehållet som en indikator på tankar i tiden är det tämligen uppenbart att utvecklingen väcker ambivalenta känslor. Å ena sidan lyfter tidningarna fram progressiva förändringar vad gäller effektiviseringar och allehanda moderniseringar i samhällsstrukturen som något odelat positivt, det är de rent praktiska förändringarna; renoveringar, standardförbättringar, tekniska innovationer, ett ökat säkerhetstänkande, och så vidare, som illustreras med glada bilder och en positivt laddad text. Å andra sidan höjer man ett varnande finger för vad som sker med ungdomen om den löper alltför fri i enlighet med den nya tidens anda, bland annat genom artiklar som ”*Fjortonårig fyllerist hos Boråspolisen*” (BT 6/2-1957) och ”*Att betala hemma ger ekonomisk fostran*” (ST 6/2-1957). Implicit i texter av det här slaget som handlar om ansvar, uppfostran och gränsdragning, vilar frågan om rådande familjeförhållanden.

Även om detta på intet vis är en undersökning som avser att fokusera hur kön konstrueras i lokaltidningen anser jag att detta är ett alltför tydligt drag för att helt lämna därhän då skillnaderna mellan hur könen framställs är väldigt påtaglig. Mannen framställs som auktoritär och undervisande och han återfinns i situationer där han förklarar tingens ordning för läsaren, medan kvinnan, om hon figurerar i sammanhanget, är den som likt läsaren lyssnar och blir undervisad. Mannen syns på bilderna med myndig min, kostymklädd i sin yrkesroll, medan bilder av kvinnan visar henne i en form av ”husmodersdräkt”, eller uppklädd vid något socialt evenemang. ”*Kvinnan aldrig så olycklig som nu*”, heter ett reportage där man valt att ingående och med fetstilrubrik skildra innehållet i ett föredrag som (en manlig) författare ska

hålla samma vecka. *"Kvinnan av i dag rusar fram på ett sätt som är mot hennes natur"*, menar den intervjuade författaren och ger sin analys av vilka konsekvenserna blir för familjen: *"Här kommer de trasiga äktenskapen in i bilden ..."* (ST 6/2-1957). Tidningen ger stort spelrum för tankegångarna som vill hålla kvar kvinnan i sin "naturliga" roll genom att man låter denne Albert Viksten komma till tals i en längre artikel. Att endast låta kvinnor synas i egenskap av "hushållslärlarinna" och "husmor" eller "fru" är ett annat sätt att visa sin ståndpunkt vad gäller den rätta ordningen i samhället¹⁷.

Budskapet i de lokala nyheterna 1957 är inte svårtolkat och består av ett flertal variabler i samverkan. Kvinnan ska se efter sitt hem och sin familj medan mannen tar itu med teknik och andra framstegsprojekt med avsikt att modernisera och trygga tillvaron såväl innanför som utanför hemmets vrå. På detta sätt skapas och bibehålls en idyllisk gemenskap i det lokala samhällslivet.

7.6 Tudelad bild: Gemytets tid ... (1967)

Idylliserandet av livet i lokalsamhället återfinns 1967. I ett reportage i Borås Tidning med rubriken *"Mysigt på klubb i Ulricehamn"* berättas det om hur traktens ungdomar samlas varje söndagskväll *"för en stunds gemytlig samvaro"*. Bygdens lyckliga ungdom finner vi i både text och bild inte bara här utan i flera olika reportage i detta februarinummer. *"Se upp i Åsabacken!"* lyder uppmaningen och den stora bilden visar tre, skrattande flickor (omnämnda *"de unga damerna"*) i full färd utför den lokala skidbacken, i ett reportage som omtalar orten som vintersportarnas Mekka (BT 1/2-1967). *"Ola plumsar glatt i snön"*, lyder Barometerns text till bilden av en leende pojke i en snödriva i anslutning till en artikel om hur mycket snö bygden har denna vinter (BA 1/2-1967).

Det är inte bara ungdomen som trivs i lokalsamhället. I Kalmar samlas hela *"Idrottskalmar under ett tak"*, får läsaren veta i ett reportage som inleds på förstasidan med bild på en grupp män som alla lyfter på sina hattar där de leende står framför en idrottshall (BA 1/2-1967). *"Morgonbadande damers klubb"*, är rubriken till ett reportage om en grupp kvinnor som har *"mysigt"* och *"trevligt"*, vilket illustreras med en stor bild på kvinnorna som ler mot kameran från bassängkanten. Fler initiativ till gemenskap på bygden skildras i samma nummer, bland annat handlar det om en naturcirkel som startats i Skillingaryd där det berättas om deltagarnas upplevelser: *"Fågelexkursion blev fint rådjursmöte"* med en bild på ett snötäckt skogsbryn och en samling människor på skidor (JP 1/2-1967). En stor bild i Borås Tidning visar den leende *"Fröken Bengtsson"* som mal kaffe i sin specerihandel och texten berättar om hur hon har drivit den *"gammaldags och mysiga"* butiken i 60 år (BT 1/2-1967). Trygghet och idyll är således teman som återkommer på ett flertal ställen i skildringarna av det lokala detta år. Inte bara de bofasta ska känna sig trygga förkunnar en artikel: *"Ulricehamns skallgångskår hjälper bortgångna turister – det ska kännas tryggt"*, meddelas det (BT 1/2-1967). Barometern har en artikel om den nye chefsåklagaren, en text som snarare än att handla om dennes arbete mer koncentreras kring de känslor han har för sin nya arbetssort, under rubriken: *"Nye chefsåklagaren redan Ölandsfrälst"* (BA1/2-1967). *"Lappmarknaden drar*

¹⁷ Se Hall 1997 för en introduktion av begreppet representation

igång med späckat program”, är den ”vitsiga” rubriken till ett reportage om en lokal festlighet som bland annat bjuder på *”jojkarstämma och renar med släde”* och som *”lockar 10 000 besökare”*. Marknaden beskrivs som *”nöjsam, där man träffas under glada former”*. Kommunaldirektören kommer också att delta, berättar tidningen med tillägget att han har en *”unik och rolig uppgift: Han skall på lördag kora Sveriges tonårsflicka, utsedd av Året Runt”* (ST 1/2-1967). Ovanstående är exempel på hur samtliga tidningar i mitt urval skapar nyheter av lokala händelser som har ägt rum eller ska äga rum, med ett fokus på gemenskap och gemyt.

Den lokala trakten framställs i mångt och mycket som en trevlig plats. Men inget paradiset utan ormen som bekant. Enligt dramaturgins ABC finns alltid ett hot som kastar sin skugga över idyllen, ett förhållande som verkar gälla även för landsortspressens lokala rapportering.

7.7 ... och ormen i paradiset

Ett annat tydligt inslag 1967 är ett så kallat problemfokus, den andra halvan av den binära relationen idyll kontra problem. Vari problemet består är inte svårt att identifiera. Det handlar om hotet mot bygden, ofta i form av nedläggningsdrabbade fabriker. Det handlar om den lilla människan, arbetaren från orten som varit med och byggt upp det lokala samhället, vars tillvaros grundvalar nu skakas.

”MÖRKT FÖR BYGDENS TEXTILINDUSTRI – över 300 i Kinna och Rydal tvingas söka ny anställning” – ropar texten på Borås Tidnings förstasida i fetstil. För att ytterligare illustrera den katastrof detta innebär ser vi en av arbetarna med hakan stödd i handen möta kameran med problemtyngd min: *”Fritiof Engberg är förtvivlad och vet inte vad han ska ta sig till”*, berättar bildtexten. Hela detta tidningsnummer präglas av den undergångsstämning som nedläggningen av fabriken innebär för lokalorten, hur såväl den enskilde arbetaren som kommunen i stort drabbas. Nyheten skildras i ett flertal längre reportage inne i tidningen, alla med illustrativa bilder. Temat återfinns även i Sundsvalls Tidning: *”Iggesund säljer gruvor – 100 anställda friställs”*, liksom i Jönköpings-Posten där man på förstasidan meddelar: *”Nytt hårt slag – Fabrik med 300 anställda läggs ner”*. Förutom nedskärningar och nedläggningar berättar samtliga tidningar även om hur vädrets makter och tragiska olyckshändelser griper in i människor liv. *”Ovädret på Öland värsta på flera år”*, *”Tågen drabbades hårdast av snöovädret över länet”* och *”Vintern slog till hårdast på Sydöland”*, är rubriker från Barometern denna februaridag, rubriker som visar på en lokal medvetenhet – hur drabbas vi som bor här av det ena eller andra. Istället för att som tidigare enbart rapportera händelser genom att återberätta ett visst händelseförlopp, märks nu ett slags konsekvensberättande. Ett exempel på detta är Sundsvalls Tidning som på sin förstasida berättar om en husbrand och vilka konsekvenserna blir för den fyrabarnsfamilj som bodde i huset: *”Familjen lever i små omständigheter och familjefadern är arbetslös”*.

Man kan från tidningarnas håll genom att skildra vitt skilda händelser ändå berätta samma historia; om den lilla människan och det kärvare samhällsklimatet. Att den ”objektive berättaren” från tidigare årgångar har övergått till en journalistik med ett tydligare budskap är något som gör sig gällande i landsortspressens lokalnyheter 1967. I sin forskning kring

journalistens roll i radio och TV under 1900-talet beskriver Monika Djerf-Pierre och Lennart Weibull tiden mellan 1965 och 1985 som den period då den typ av journalistik som kan liknas vid en tredje statsmakt introduceras och etableras. Perioden kännetecknas av en självständigare journalistik som står fri att granska och påverka såväl de omgivande samhällsinstitutionerna som sin publik (Djerf-Pierre och Weibull 2001:360). En annan märkbar tendens, som hänger samman med den typ av vinkling jag menar kännetecknar mitt material detta år, är en ökad lokal medvetenhet. Den lokala identiteten skapas både genom hot och idyll på det sätt att hoten mot bygden står i bjärt kontrast tills den idyll som beskrivs parallellt, ett tillstånd som iscensätter en polarisering mellan å ena sidan ortens invånare som har skapat idyllen och å andra sidan de krafter som de har att kämpa mot, oavsett om det rör sig om väder, olyckor eller mer konkreta ekonomiska och politiska beslut som griper in i dessa människors tillvaro.

7.8 Den arga grävskopan och de drabbade (1977)

1977 års upplagor innehåller en liknande dramaturgi, där hoten kommer från de fabriksägare som vill lägga ner ortens fabriker, från de direktörer som vill ta sin verksamhet utomlands för att öka sin egen vinning, eller enklare uttryckt från alla dem som befinner sig i någon typ av beslutsfattande maktposition och vars agerande får konsekvenser för bygdens invånare. Flera artiklar i tidningarna behandlar detta ämne, ur arbetarens perspektiv. Journalisterna står på folkets sida. Lokalpolitikerna ställs mot väggen i samband med att en samling kommunalpolitiska beslut presenteras under en egen rubrik, ett innehåll med uppföljande artiklar av "förhörskaraktär". **"TAPPAR LANDSTINGET GREPPET?"**, frågar man sig med hjälp av versaler i en granskning av Skene vårdcentral (BT 2/2-1977).

Det handlar nu i ännu högre grad än vad det gjorde 1967 om de ekonomiska och politiska beslutens konsekvenser för den enskilde. I Borås Tidning möter vi bland annat sömmerskan från den nedläggningshotade syfabriken samt den rullstolsburna kvinnan som inte kan ta sig ut på grund av kommunens bristande snöröjning. Läsarna kan se dem båda på bild. Två ledsna kvinnor. Det är tydligt att ett annat journalistiskt ideal nu på allvar har slagit igenom, där journalisterna målar upp tänkbara scenarion och avkräver svar från samhällets styrande skikt om det kan bli så eller så i framtiden. "Journalistikens främsta uppgift ansågs nu vara att belysa missförhållanden, avslöja maktmissbruk och undersöka samhällets baksidor. Uppfattningen kom till uttryck i grävande journalistik och avslöjande reportage" (Hadenius och Weibull 2003:312). Det går inte att nog poängtera hur tydligt konflikt- och problemtemat är i lokaltidningen 1977. Oavsett ämne är perspektivet detsamma och för mig som endast var ett par år gammal när det begav sig och nu läser "från en annan tid" går det helt enkelt inte att undgå att lägga märke till.

"Tenhultsbarn fick gå hem – bara 10 grader på dagis", "Överpris på nybyggnation", "STAB höll inte löfte – facket motarbetas", "Samtliga varslas på Nydals", "Vi saknar resurser – Jönköping om planverkets energiförslag", "Trafikmiljön i Trånghalla – olämplig för småbarn", "Ny kris i Jönköpingsföretag: 17 mister jobben", "Dyrt mässlingsskydd i F-län – i Skaraborg är det gratis", är några rubriker från Jönköpings-Posten som illustrerar tongångarna. I Barometern kan man samma dag läsa: **"400 bävar för**

*dagens besked – nedläggning i Olofström?”, ”2,7 miljoner kr i underskott för kommunens vattenverk -77”, ”Miljonförluster -40 varslade”, ”Varsel på stormarknad – osäkerhet inför nybygget”, ”SJ-kort förlust för bussbolag”, och så vidare, och så vidare. Det handlar om läget i siffror; antalet kronor och antalet drabbade. ”Krisläge på Nordplåt”, ”Skadestånd hotar jobben”, ”Kravet är benhårt”, ”20 friställs i Hassel”, ”Skogsförhandlingarna blir hårda”, ”En sorgens dag i byn”, ”Dystra miner i Norrhassel”, ”Nu är det slut”, är exempel på rubriker hämtade ur Sundsvalls Tidning denna februaridag. De lokala nyheterna i Nya Wermlands Tidningen har samma typ av kris- och konfliktperspektiv. Under rubriken ”**Kommunstyret framhärdat**”, kan man läsa om hur kommunstyrelsen ”utan debatt och utan votering” fattat beslut om en omdiskuterad giftbesprutning som påverkar medborgarna. Innehållet i artikeln lämnar inget tvivel om vad tidningen anser, eller på vems sida de står i frågan. Detsamma gäller tidningens granskning av vården: ”**Nödstop: Ålderssjukvården ger omöjliga problem**”.*

Nyckelorden under perioden, det vill säga ord som är frekvent förekommande i det totala materialet, är: Kris, Konflikt, Kritisk, Granskar, Saknar, Motarbete, Varslas, Upphör, Uppsägning, Avskeda, Hotas, Nedläggning, Tråkigt, Sorg, Besvikelse, Osäkerhet, Konsekvens, Konkurrens, Drabbas, Kräver, Protest, Strid, Problem, Kamp och Katastrof. Enbart att titta på de lokala bilderna ger en fingervisning om vilken stämning som är den förhärskande detta årtal; det handlar om ledsna och bekymrade ansiktsuttryck hos de som fångats av kameran.

Givetvis förekommer motbilder, exempelvis ”**Familjen Pingis**” som vi möter redan på förstasidan i Borås Tidning och sedan i ett längre reportage på sportsidorna; fem leende individer från bygden som alla spelar pingis, eller under rubriker som ”**Isaberg – ett alpkomplement**” (JP 2/2-1977) och ”**Pensionärsmöte i Selånger**” (ST 2/2-1977), men det är det problemorienterade materialet som dominerar på ett iögonfallande sätt. Förutom skapandet av en lokal gemenskap där ortens invånare håller samman i de svåra tiderna, är en klassmedvetenhet märkbar i texten. Det är knappast fabriksägare och politiker som skildras på ett sätt som är avsett att väcka läsarnas sympati utan det handlar, som jag nämnde inledningsvis i det här stycket, om arbetaren på fabriken, dagisbarnen, pensionärerna och samhällets svagaste. Överlag blir även personerna *bakom* artiklarna mer synliga under den här perioden då journalistens namn finns angivet i anslutning till artiklar och reportage, vilket inte varit fallet tidigare.

7.9 Samhället ler igen (1987)

Att en bild säger mer än tusen ord är ett måhända något slitet uttryck men det stämmer väl med den förändring som skett med lokalnyheternas profil vid nästa nedslagsår, 1987. Nu är leendet tillbaka på bilderna. Borta är problemen och konflikterna. Eller kanske är det snarare så att de finns kvar men att sättet att skildra dem på har genomgått en metamorfos. Journalistiken leder stundtals tankarna till en sagodramaturgi där en negativ händelse kan få ett lyckligt slut. Sundsvalls Tidnings förstasida domineras det aktuella datumet av en bild på en leende pojke som visar fram sin högerhand och rubriken ”**HANDEN RÄDDAD**”, i ett reportage som berättar om hur denne ”*tolvårige Lars*” blivit återställd tack vare ”*kirurgerna*

på *Umeå lasarett*", som utfört ett flertal operationer efter att han fått handen krossad. Reportaget handlar vid en första anblick om pojken med handen, men det vidare budskapet förmedlar vikten av att ha en fungerande sjukvård. På debattsidan i samma nummer förs en diskussion om just detta under rubriken "***Det måste få kosta vad det kostar***", och i ytterligare en längre artikel avhandlas vårdfrågan genom personalens larm: "***Vi hinner inte med patienterna***".

Det rör sig knappast om någon slump att nämnda artikel, debattinlägg och reportage på samma tema upptar en stor del av de lokala nyheterna samt dominerar förstasidan av detta tidningsnummer. Den fokusering kring sjukvården som förekommer i nämnda nummer av Sundsvalls Tidning kan ses som ett exempel på hur olika intresseorganisationer driver opinion utan synbar avsändaradress genom att förse journalisterna med illustrativa berättelser som fungerar i dubbel bemärkelse: de ger tidningen en bra story som passar journalistikens logik samtidigt som den uppfyller de syften intresseorganisationen har. Hadenius och Weibull, bland ett flertal andra, skriver om den här utvecklingen som de menar är en följd av journalistikens professionalisering; ju självständigare journalistik, desto aktivare källor som organiserar sig och upprättar informationsavdelningar med uppgift att föra fram en viss organisations budskap i medierna (Hadenius och Weibull 2003:324f). I det här fallet handlar det om att en fungerande sjukvård inte bara kan ses utifrån kronor och ören utan också i det ovärderliga leendet hos en pojke som fått tillbaka sin hand. Med andra ord: "***det måste få kosta***" (ST 4/2-1987).

Journalisterna är 1987 fortfarande sanningens riddare som står på de svagas sida, men det är inte riktigt den stora släggan från 1977 man svingar längre. Klassperspektivet har suddats ut och konturerna av en annan typ av motsättning framträder: "***Judehat bakom misshandeln***", är rubriken till ett reportage som beskriver turerna kring en misshandel på "*GA Metall*" där några av de anställda, förutom att fysiskt attackera en anställd av judisk härkomst, även klottrat hotelser på väggarna på den gemensamma arbetsplatsen. Reportaget avslutas med den judiske mannen, *Lewis*, egna ord: "... *men jag är rädd*" (ST 4/2-1987). Konflikten mellan *Lewis* och hans angripare skildras på ett mycket dramatiskt sätt där spänningen i reportaget stegras och lämnar läsaren med den angripne mannens slutord som tyder på att en fortsättning kanske följer. Detta nya, mer dramatiska journalistiska stilgrepp gjorde sitt intåg under 1980-talet och suddade ut gränserna mellan nyheter och underhållning, vilket skapade en typ av innehåll som inte funnits tidigare (Hadenius och Weibull 2003:313).

De flesta problem som tas upp i lokaltidningarna under den här mätperioden får samtidigt sin lösning, vilket är en av de största skillnaderna jämfört med de föregående decennierna. När det handlar om ungdomsproblemen i kommunen lyder rubriken: "***Handlingsprogram för att lösa ungdomsproblemen***" i en artikel där det berättas hur "***socialjouren ska hitta positiva lösningar***" (JP 4/2-1987). Artikel om försvunna jakthundar har en bild på prästen från lokalorten som startat en hundjour, med bildtexten: "***Han återförenar hundar med sina ägare***" (JP 4/2-1987). Den giftiga processen med tryckimpregnering som beskrivs har nu blivit "***Miljövänligast i Europa***" genom en "***hypermodern tryckimpregneringspress i Vaggeryd***" (JP 4/2-1987). Skoltröttheten som fått ungdomar att hoppa av skolan i förtid har fått

sitt motgift genom Komvux, som ger de unga en andra chans: *"Fikapaus i Nybros trevligaste skola"*, står det under bilden av de glada eleverna i ett reportage med rubriken: **"De har olika bakgrund men gemensamt mål"** (BA 4/2-1987).

De problem som skildras är således av en annan karaktär 1987 än tidigare årtal och handlar, exempelvis i Barometern, om frysande hästar, döende svanar, en blueskonsert som tvingas byta lokal och en söndersparkad toalett – den sistnämnda stängs tillfälligt efter ett *"rådigt ingripande"* från kommunens sida. En *"jourhavande reporter"* finns nu också, men denne ställer knappast politiker mot väggen eller avslöjar oegentligheter utan det handlar om "problem" med borttappade nycklar i simhallen och att en *"irriterad Kalmarbo"* har beklagat sig över att människor inte betalar för sin tidning på angiven plats utanför den lokala servicebutiken (BA 4/2-1987).

Man skulle kunna uttrycka det som att journalisterna har blivit mer synliga samtidigt som ämnena har blivit mer anonyma. Det drar mer åt det trevliga och kuriösa än vad det rör sig om någon seriös samhällskritik. 1987 är ett årtal som karakteriseras av glada tongångar och problem som får positiva lösningar.

7.10 Krisrapportering: Brott och Bristande Resurser (1997)

Det som utmärker lokalnyheterna 1997 är en skildring av "dåliga tider" och hur den egna orten påverkas. Det handlar om jobb och pengar, brott och straff, om nedskärningar inom vården och skolan, om lärare och poliser. En tanke är att det råder ett nästan omvänt förhållande jämfört med 1987, då även de negativa nyheterna skildrades på ett positivt sätt med hjälp av en slags sagodramaturgi. De nyheter som nu ser positiva ut vid en första anblick efterlämnar även de den bitterljuva smaken av ett samhälle statt i förfall.

Ett exempel på detta är reportaget som presenteras redan på förstasidan i Sundsvalls Tidning om den oskyldigt dömda *"Hicham"* som suttit nio månader i fängelse och nu förklarats oskyldig: **"Han blev friad i efterhand"** (ST 5/2-1997). Trots bilden av en lyckligt leende Hicham som kastar en rund pizzadeg upp i luften och trots att texten presenteras med **"Lyckokastet för Hicham"**, som en slags "vitsig" koppling till bilden, väcker den frågor. Man skulle kunna tänka sig att texten kan väcka känslor av ilska och leda till frågor kring rättssäkerheten – hur kunde detta ske? Den tanke som dock ligger närmast till hands är att presentationen av fallet Hicham sker med hjälp av ordet *lyckokastet* just på grund av att den kontrasterar den typ av rapportering kring "invandrare" som annars dominerar i media under den här perioden¹⁸.

- *Jag har inte mått bra under den här tiden. En gång skrev utlänningsnämnden till mig att jag var farlig för det svenska samhället. Jag har tänkt på det brevet ända tills nu.*

Underrubriken **"Inte längre kriminell"** följs av ett uttalande från Hichams advokat:

¹⁸ Se till exempel Ylva Brunes avhandling *Nyheter från gränsen*, 2004

- *Vi har aldrig pratat om skadestånd. Han är bara glad över att ha blivit frikänd. Han ville inte bli stämplad som gangster.*

Förutom en felaktig, fällande dom har Hicham dessutom blivit (be)dömd av utlänningsnämnden som *farlig för det svenska* samhället. Att tidningen (åter?)berättar detta är ett sätt att relatera till den typ av *Passar-inte-galoscherna*-diskussion som på bred front spreds med "Ny Demokrati" i början av 1990-talet och som ytterst talar om för oss att det *finns* "invandrare" som *är* farliga för Sverige. Det faktum att Hicham bevisats oskyldig; att han är "den glade (pizza)bagaren" som inte ens vill ha en enda krona av svenska staten – resulterar i en motbild som främst har en förstärkande funktion av konstruktionen "den kriminelle invandraren". Man kan också fundera över formuleringen inte *längre* kriminell. Eftersom Hicham enligt tidningens egna uppgifter aldrig varit kriminell vore det kanske rimligare att utesluta ordet *längre* som visar för läsaren att det är någon annan, i det här fallet utlänningsnämnden som definierar vem och vad Hicham är. Även om textens manifesta funktion är att rapportera om en så kallat lycklig händelse är den ofrånkomligen ett led i den konstruktion som sammanlänkar de två begreppen "invandare" och "brott" med varandra.

Tankar om textens latentia innebörd dyker även upp vid en genomläsning av artikeln som handlar om den grasserande magsjukan på ortens sjukhus. Där beskrivs det hur man från sjukhusledningens håll funderar på att ta bort karensdagen för de anställda. Att ta bort karensdagen, antyds det i artikeln, är den åtgärd som är nödvändig för att de anställda ska stanna hemma när de känner av några symtom – något som är avgörande för att man ska kunna förhindra att smittan forstätter att spridas.

- *Personalen ska skickas hem om de visar symtom (...) På sjukhusen i Stockholm och Linköping slipper personalen enligt Elienne Broman (som undersöker sjukhusens rutiner, min anm), karensdagen för att de verkligen ska hålla sig hemma.*

Genom att rapportera om sjukhusledningens utredning för man fram att vad karensdagen resulterar i, är att människor går till jobbet fastän de är sjuka (ST 5/2-1997). Artikeln är ett exempel på hur tidningen genom att låta texten behandla en "verklig händelse" kan göra ett inlägg i den politiska debatten utan att redovisa att man driver opinion.

En liknande typ av "debattinlägg" återfinns i Nya Wermlands Tidningen där det berättas om en artikelserie som man publicerat den senaste tiden rörande problemen för den lokala polisen. Det tydliga budskapet är att polisen behöver en mer generös budget för att de ska kunna upprätthålla ordningen i det lokala samhället. Mediebevakningen av polisen har enligt tidningen själv präglats av "**Krisrubriker**". Även detta avslutande reportage i serien, en intervju med länspolismästaren, har en liknande rubrik: "**Polisen i Värmland: Rån, inbrottsvåg och bristande resurser – Är det kris, Rolf Kläppe?**". I samma nummer rapporterar man: "**Snatterierna ökar: Elvaåringar tas till förhör**" (NWT 5/2-1997). Artiklarna om polisen och en brottslighet som går allt längre ner i åldrarna är signifikativ för lokalnyheterna i samtliga tidningar under perioden och behandlar det övergripande temat: Krisrapportering. De ämnen som dominerar är brott och bristande resurser, och hur detta i förlängningen drabbar samhällets unga "**Tuffa tag mot ekobrott**", "**Videofilm ska lära unga**

att följa lagen” (BA 5/2-1997), *”Fritidsgårdens framtid hotad”*, (BT 5/2-1997), *”Bibliotek i dåligt skick”*, *”Nedskärningar drabbar barnen”*, *”Inga pengar till badplatsen”* (NWT 5/2-1997), är rubriker till artiklar som behandlar detta. Till och med inom Sportens värld, den plats som annars framställs som euforins och det goda kamratskapets arena återfinns brottsrubriker till en artikel om ett krogbråk: *Fotbollsspelare åtalas för misshandel* (ST 5/2-1997).

Den ökade rapporteringen av brott och olyckor är mycket märkbar detta år när det gäller samtliga tidningar som ingår i mitt urval. Det handlar om mord, misshandel, våldtäkter, rån, inbrott, ekobrott, Formen för berättandet är den dramatiskt drivna tonen som började märkas under det föregående nedslagsåret, något som i kombination med de ”spännande” ämnesvalen och en utvecklad bildjournalistik skapar en produkt som klart markerar ett avstånd gentemot den nästintill icke analyserbara mängd notiser som utgjorde de lokala nyheterna i landsortspressen under den här undersökningens tidigaste årtal.

7.11 Stora blommor och katter i träd, eller? (2007)

Vill man vara vass i tonen kan man hävda att 2007 är ett årtal då nästan vad som helst kan resultera i ett reportage på landsortspressens lokalsidor. Det enda kriteriet verkar vara att det ska handla om en händelse eller person från bygden, eller om en händelse eller person som på något sätt kan kopplas till det lokala samhället. Det är inte frågan om någon förhärskande ”sinnesstämning” som stiger upp ur texten på det sätt som gäller för de tidigare nedslagsåren då, menar jag, idyll- och problemperspektivet avlöste varandra. Dock vill jag framhålla att de olika journalistiska ideal och ”stilar” som gjort sig gällande från 1927 och framåt finns kvar sida vid sida i olika lager. ”Följden har blivit att journalistiken efter hand blivit betydligt mer differentierad än under äldre perioder” (Hadenius och Weibull 2003:320). Kort sagt handlar presentationen av de olika perioderna om det som är mest *slående*, vilket inte bör förväxlas med att det är allennarådande.

2007 märks en tydlig ambition att stärka den lokala gemenskapen och identiteten; *det här är vi* i Borås, Kalmar, Jönköping, Sundsvall, Värmland, eller vilken geografisk plats det nu vara månde. När det gäller lokal gemenskap visar Nilsson och Severinsson i sin undersökning av den svenska morgonpressen hur tidningarna använder sig av den geografiska referensram som de delar med sin läsekrets. Det handlar om att referera till ett gemensamt här vilket görs genom att man använder sig av ord som ”hemma” och ”tillbaka” eller använder bestämd form: ”biblioteket”, ”krogen”, ”badhuset”, och så vidare; ett ordval som kommunicerar att alla vet *vilket* bibliotek, krog eller badhus som åsyftas. ”I nyhetsartiklar hör normalt nyhetens geografi till de uppgifter som lämnas först. Saknas exakta referenser i rubriken är det oftast för att dessa inte behövs skrivas ut” (Nilsson och Severinsson 2001:163). 2007 är denna tendens, att knyta läsarna närmre till sig genom att referera till ett gemensamt här, mycket tydlig. Det förekommer många ”hemma”, liksom det har blivit allt vanligare att omnämna olika platser och byggnader i bestämd form: kyrkan, sjukhuset, torget, krogen, och så vidare.

Lokalinvánarna, de lokala företagarna och de lokala politikerna är de som är synliga i text och bild, gärna i samband med något positivt och idylliserande för den lokala orten. Jostein

Gripsrud skriver, angående det identitetsskapande projekt som pågår i lokaltidningen om hur texten bekräftar och förstärker den lokala gemenskapen och vad man kan förvänta sig att finna i den lokala rapporteringen: "... alldeles säkert något om fru Johanssons fantastiska tipsvinst, planerna på en ny pizzeria vid Stortorget och bonden Bengtssons kor som smet ut genom stängslet" (Gripsrud 2002:19). Inte de världspolitiska händelsernas spelplats med andra ord.

Gemenskapen byggs inte bara mellan läsarna utan även mellan läsarna och lokaltidningen. Förutom att lokalinivånarna figurerar i det lokala innehållet har också lokalredaktionen blivit alltmer synlig, de presenteras med namn, bild och ofta såväl e-postadress som telefonnummer. "Att i presentationen på detta sätt öka den redaktionella närvaron bakom nyhetsförmedlingen är ett sätt att minska avståndet mellan nyhetsproducent och nyhetskonsument" (Nilsson och Severinsson 2001:156). En tydligare dialog mellan läsarna och tidningen märks också, bland annat genom att man låter läsarna tycka till kort i någon aktuell fråga men även i längre reportage, vilket jag tar upp mer om nedan.

Mängden lokala nyheter har 2007 ökat till ungefär 80 procent av det redaktionella materialet, där den idylliserande rapporteringen utgör en stor del. Denna onsdag 7 februari berättas det till exempel i Borås Tidning om *Gunnel* som bakar kakor och syr väskor av tomma kaffepaket för att få in pengar som hon ska skänka till ett barnhem i Kenya. Bildtexten förklarar bilden av en varmt leende Gunnel med orden: "*Gärningen känns gott här inne*", säger *Skenebon Gunnel Carlsson och pekar mot sitt hjärta*". Det handlar i en annan artikel om *Tage* som äger en släde som tillhört "*Mossebos store son*", en viss Joseph Hansson som var riksdagsman på 1700-talet. Bilden visar Tage på släden. Trafikproblemen i *Björketorp* skildras ur ett hoppfullt perspektiv med en bild på tre män ur *Byalaget* som ler mot kameran eftersom de är "*Uppåt efter mötet med kommunledningen*". Det berättas också om den hemvändande kårchefen för frälsningsarmén som är "*Hemma i Borås för att hjälpa*" och om "*Stig, mjölkbonden i Södra Vånga*" som ska motta en "*guldmedalj ur Kronprinsessan Victorias hand*" för sin leverans av klanderfri mjölk under många år. Och så fortsätter det. Ingen nyhet är för liten för att intressera lokalredaktionen. Det är nästan så att man ser det lilla rummet framför sig, det lokala rummet där läsaren kan kliva in och finna trygghet i det turbulenta 2000-talet.

På ledarsidan ges ett lokalt perspektiv på globala nyheter genom att det spekuleras i hur EU-kommissionären Frattinis förslag kan komma att påverka aktiviteterna på fritidsgården i Mark – en ledare som går vidare med att sammankoppla nationella, politiska frågor med dess konsekvenser för de lokala företagen (BT 7/2-2007). Ledarsidorna i mitt urval har under de tidigare perioderna inte varit lokala i sitt innehåll, vilket är förklaringen till att de inte funnits med i analysen. I en annan undersökning av ett större antal tidningar 1987-1999, framkommer samma resultat; den lokala profilen för ledarna är låg¹⁹, ett förhållande i landsortspressen som även Lars Nord konstaterar: "Vidare har forskningen kunnat dokumentera en stor dominans av inrikespolitiskt material på de svenska ledarsidorna" (Nord 2001:36). Detta trendbrott på ledarsidan 2007 pekar i samma riktning som tidningarna i helhet, det vill säga att den lokala

¹⁹ Se Nilsson och Severinsson 2001:137

profilen blir tydligare. Lokaliserade nyheter är en tydlig tendens generellt, det vill säga att man publicerar spekulationer rörande internationella och nationella beslut och händelsers (eventuella) påverkan på den lokala bygden, eller relaterar icke-lokala företeelser till orten eller lokalinvånarna på ett mer markant sätt än tidigare. I Borås Tidning är det *"Boråsarnas reaktioner"* på en utredning gjord av skolministern som blir en artikel. Etiketten Boråsare återkommer på ett flertal ställen, till exempel i artikeln *"Boråsare fick rätt mot dataföretag"* (BT 7/2-2007).

I Nya Wermlands Tidningen konstrueras den lokala identiteten genom den gemensamma dialekten i artikeln *"Snabbkurs i Hagforska"* och genom att man berättar om *"Idyllen Liljendal"*, en lokalort som berörs av det VM-rally en stor del av tidningsnumret handlar om. Redan på förstasidan ser vi en bild på en äldre kvinna, *Iris*, och hennes släde och får veta att denna bygdens dam, *"testar sträckan genom Liljendal"* (NWT 7/2-2007). I Jönköpings-Posten får man ta del av lokalt skvaller under den särskilda vinjetten *"På Esplanaden"* (JP 7/2-2007). Av Linnés 300-årsjubileum skapar man lokala "nyheter" genom att berätta: *"Linné besökte även Västernorrland"* (NWT 7/2-2007), *"... enligt Linné var vi smålänningar de som stod Gud närmast"* (BA 7/2-2007). En annan ambition som finns mer explicit i lokaltidningarna är att sätta den lokala orten *"på kartan"*. André Jansson beskriver den här ambitionen som ett dilemma: *"Marknadsföringen av platser handlar om att göra det lokala globalt, men ändå inte så globalt att det mister sin särart"* (Jansson 2004:137). Jönköpings planer som ett led i att marknadsföra och skapa intresse för orten, skriver tidningen, är att introducera upplevelsepass av den sort som finns i större städer – och i samma nummer berättas det om elektrikern med intresse för modelltåg som *"planerar att sätta Forserum på turistkartan"* (JP 7/2-2007). I Barometern avhandlar man hur Nybro kommun ska profilera sig som *"Glasriket"*, om de framtida byggplanerna och hur Nybro företagargrupp samt Nybro Handel gemensamt ska arbeta för att *"rikta strålkastarljuset på Nybro kommun"*. Att på det här sättet skriva om funderingar kring och planer på att skapa intresse för den egna orten är en metod för tidningarna att göra just detta; att öka den lokala medvetenheten, känslan av gemenskap och att förmedla budskapet av att invånarna ingår i ett större sammanhang; det lokala samhället.

Utvecklingen i förhållandet mellan händelse-aktör har stadigt gått mot att allt fler "vanliga människor" framträder i tidningen²⁰. Under de första årtalen i mitt urval är det händelser som inträffat som utgör den största delen av det lokala nyhetsmaterialet, medan det som kan sägas utgöra merparten av den lokala rapporteringen i dag handlar om personer som tycker till om något som eventuellt kommer att hända eller kommenterar vad någon annan påstås ha sagt, gjort eller kan tänkas göra i framtiden.

Fenomenet uppmärksammas bland annat i *Det Redigerade Samhället*, för det första hur nyheter i modern journalistik mer handlar om vad som *kommer* att hända än vad som har hänt och för det andra hur olika händelser och tidsperioder sätts samman och hur den journalistiska beskrivningen av det sociala tidrummet presenteras som verklighet (Ekecrantz och Olsson

²⁰ Se till exempel Ekecrantz och Olsson 1994:231

1994:17, 54). Att koppla ihop individer med varandra och den lokala orten utgör i dag en avsevärd del av det lokala innehållet i de tidningar som ingår i min undersökning, både vad gäller sådant som har hänt såväl som det som kan tänkas ske.

För samtliga tidningar gäller att en avsevärd del av det lokala materialet handlar om de lokala företagen och företagarna, deras affärsidéer, ambitioner och resultat. Gränsen mellan reklam och ett så kallat informativt reportage är hårfin. Det handlar inte längre om den renodlade kommunalpolitiken under egen vinjett, snarare sker en rapportering kring hur bygdens starka män (för de är oftast män) som representerar lokalpolitik, företagare och handel, ska driva projekt som ska förbättra det lokala livet eller sätta den lokala orten på kartan. Orsaken bakom en ökad mängd innehåll av sådan karaktär är rimligtvis att den lokala politiken inte längre styrs av politiska visioner utan främst ekonomiska; ett tillstånd som beskrivits som ”... en ganska kallhamrad allians mellan press, företagare, politiker och organisationer (Ekecrantz och Olsson 1994:248). På nöjessidan berättar Barometern om **”Pataholmssonens film”**, producenten som ursprungligen kommer från den lokala bygden och därför har förlagt filmpremiären till Kalmar då han är **”hemma”** för att hälsa lokalinvånarna välkomna till premiären (BA 7/2-2007) och i Jönköpings-Posten skriver man om Hestraföretaget som gör **”Fixar-verktyg för kvinnor: Färgglada häftpistoler som ska ge skönare hem”**. När man tecknar bilden av det lokala livet skrivs det om gamla byggnader som eventuellt kan komma att rustas upp när **”Tofteryds hembygdsförening vill laga taket”**, om **”LAN-party på gång”**, om elever som: **”Tog priset i teckningstävling”**, om **”Stipendier till designstudenter”**, om **”Fruktansvärt färgstark musikal i Habo”**, om **”Årliga syo-dagen på Erik Dahlbergsgymnasiet”**, om att **”Centrumtrafiken släpps på”**, om att **”Djursjukhuset i Jönköping byggs ut”**, om **”möbelsnickaren och cyklisten Bertil”** som tycker att: **”Hyvel och hoj gör livet skoj”** (JP 7/2-2007). Sundsvalls Tidnings huvudnyhet är läsarreaktionerna på tidningens tidigare granskning av hur den lokala psykiatrivården fungerar (eller snarare inte fungerar) och de upplevelser läsarna vill dela med sig av. Rubriken på förstasidan lyder: **”Ensam i ett totalt mörker”** (ST 7/2-2007). Den här typen av ”dialog” där läsarna får tala ut, där de kan vända sig till den lokala tidningen som i egenskap av allmänhetens ombud ”finns där”, den institution som aldrig sviker även om andra samhällsinstitutioner gör det, ger tidningen karaktären av ”prästen i byn”, med funktionen lokal stöttepelare och klagomur; den instans som kanske bäst förmår att ge (illusionen av) en lokal gemenskap i det globaliserade, sekulariserade och moderna samhället.

8. Ett Ögonblicks Överblick

8.1 Från global blick och partipolitik till kommersialiserade lokalnyheter

När det gäller det samlade intrycket av landsortspressens lokala nyheter 1927-2007 är min spontana reflektion att det är en undersökning som har varit enormt spännande att utföra. Innan arbetet startade hade jag nämligen endast en mycket vag aning om hur de lokala nyheterna såg ut på 1920-talet och därmed även av hur förändringen vad gäller det lokala innehållet sett ut i landsortspressen över tid. Efter att ha bekantat mig med tidningarna bär jag nu motsatt känsla; det är så mycket dessa tidningar har berättat för mig som jag vill försöka förmedla. När man blir ivrig blir hälften glömt. Därför tar jag nu ett djupt andetag och stannar upp för ett ögonblicks överblick.

Vad kan man säga generellt om de tendenser som utmärker de lokala nyheterna under hela den undersökta perioden? Till att börja med har de blivit många fler, tidningen som helhet har ökat i volym men det är även så att det lokala innehållet i relation till utrikes- och inrikesmaterial kommit att bli påtagligt dominant. Hur texten presenteras har förändrats från korta notiser, till längre artiklar och reportage och ett innehåll rikt på såväl bilder som fyndiga rubriker och dramatik. Innehållet kretsar allt mer kring lokala aktörer än kring händelser, vilket öppnar för fler lokala nyheter eftersom dessa inte grundas i att ”något har hänt”.

I den kronologisk-tematiska genomgång som här följer slår jag samman de tre tidigaste årtal där nedslag gjorts, 1927-1947, på grund av den lilla mängd material som under perioden utgör lokala nyheter samt karaktären på majoriteten av detta innehåll. Det handlar om referatet som dominerande genre i en bevakning av olika evenemang, vilket i fallet med det lokala materialet ger en notis på ett par rader. Den journalistiska blicken såväl som det omgivande samhällets blick är främst riktad utåt men landar gradvis mer innanför nationens gränser. I de flesta tidningarna är inrikesmaterialet dominant till volymen, men det är utrikesnyheterna som återfinns på förstasidorna och får den mest framträdande placeringen där. Tidningens politiska koppling och engagemang i politiska frågor syns tydligt på ledarsidan. En analys av utrikes- och inrikesnyheterna i den lokala tidningen vid den här tidpunkten skulle förmodligen ge en tydligare bild av relationen mellan samhället, medierna och dess texter, samt en uppfattning om hur tidningen navigerar utifrån ekonomiska och politiska förutsättningar, något som dock inte låter sig göras då fokus ligger på det lokala. Den stegvisa utvecklingen från utrikes till inrikes leder i mitt material fram till en tydligare lokal profil, en riktning som blir synlig under mitt nedslag i 1950-talet, en förändring vars förklaringar är att finna i de samverkande faktorerna av konkurrens om utrikes- och inrikesmaterial från radio och sedan även TV, vilket leder till andra prioriteringar, en populärare journalistik, en bredare bevakning, ny teknik som bland annat resulterar i ett ökat bildmaterial, samt en ökad annonsering, vilken ger bättre ekonomiska förutsättningar för de tidningar som inte drabbas av den stora tidningsdöden som annars kännetecknar decenniet.

1957 har tidningens lokala profil vuxit fram och det idylliserande materialet är tydligt, både vad gäller texten och bilderna. Gemenskapen och vardagslivet på den lokala orten framställs som ”mysigt” och konsensusstönen dominerar. Blicken har sökt sig från världen utanför till den närmaste omgivningen. Folkhemsidealet genomsyrar texten. Mellan raderna märks ett normativt anslag; rådande könsrollsordning är av yttersta vikt att bevara, den är det

sammanhållande kittet – varför ett brott mot den får konsekvenser i form av splittrade hem och vilsna ungdomar. Kvinnan passar bäst i sin husmodersdräkt och mannen i sin mörka kostym med tillhörande myndig min. Garanten för lokal utveckling och harmoni är att denna ordning bevaras. Den enda kritik som är synlig i det lokala innehållet detta år är den som riktas mot de som försöker ta på sig andra roller än de som framställs vara ”av naturen givna”. Den lokala maktens korridorer utsätts däremot inte för granskning eller utvärdering, den bild som framträder är att åsiktsskillnader sätts åt sidan när alla strävar mot samma mål: den lokala idyllen.

1967 är fortfarande det stora gemytets tid, där sunda ideal och omsorg om varandra formas i texten. Konturerna av ett kärvare samhällsklimat börjar växa fram, där den idyll som har skapats genom lokalt samarbete hotas. I enlighet med samhällsströmningarna, tidens tankar och ifrågasättande av överheten, tar journalistiken ställning för den lilla människan och mot den makt som kan rubba balansen och göra avbrott i gemytlighetens tidevarv.

1977 har dessa ställningstaganden utvecklats till journalistisk norm. Bygdens ekonomiska och politiska makt granskas ingående; korten ska läggas på bordet och det är journalisternas roll att skaffa fram dem. Tidningens läsare kan känna sig trygga i förvisningen att journalisterna gör allt de kan för att ställa de styrande tills svars. Journalistiken flyttar fram positionerna och tonen hårdnar, ett tillstånd som är förknippat med att konsensustankarna mellan samhällets maktsfärer är ett minne blott.

1987 har den lokala tidningen blivit en arena där olika intressen driver opinion och marknadsför sig själva genom att tillhandahålla berättelser som passar väl in i den mer dramatiskt drivna ton som är journalistikens nya uttryck. Det överordnade perspektivet präglas av en slags tilltro till samhället och dess politiska system; det finns hopp, ”någon” kommer att ta tag i det ena eller det andra. Det finns en tillförsikt vilken manifesteras i problem som får en lösning. Människorna på den lokala orten hänger sig åt det obekymrade leendet igen i förvisning om att ”de som bestämmer” sköter sitt jobb.

1997 bryter dramatiskt mot denna 1980-talets tilltro, vilken retrospektivt framstår närmast som naiv. I desillusionens tidevarv finns det ingen hjälp att få. Samhället faller isär och laglösheten breder ut sig. Polisen står maktlös och svag. Politiken är nere för räkning. I det nya samhället är det var och en för sig; rädda sig den som kan, ingen annan kommer att hjälpa dig. De stora samhällsinstitutionerna har brakat samman. Sjukhusen som det stolt skrevs om 1957 står utan tillräckliga resurser och samhällets unga drabbas när välfärden monteras ned. I den stämning som skapas i texten framstår exempelvis polisens önskan om ökade resurser som överflödigt att ens diskutera; självklart måste polisen få en större budget så att de kan skydda den vanlige medborgaren mot alla faror som lurar. Den typ av defensiva lokala identitet som Castells (2000) talar om, börjar märkas här. Det trygga folkhemmet finns inte längre och den hotande omvärlden rycker allt närmre. Utifrån det här överordnade tankemönstret konstrueras och förstärks den lokala gemenskapen i tidningen.

Mest utmärkande för 2007 är den ytterligare förstärkta lokala profilen, ett tillstånd som ofta sammanfaller med den typ av nyheter som kan beskrivas som idylliserande; ett väldigt *nära*

perspektiv som inte har något nyhetsvärde förutom för en mycket liten krets. Jag tänker på Gunnel, Stig, Iris, Tage, Bertil och alla de andra vars göranden och låtanden lokaltidningen skriver om på grund av att det genererar ett lokalt och neutralt innehåll. Med neutralt menar jag att det inte är kontroversiellt, inte tar ställning, inte väcker följdfrågor eller skapar debatt och inte heller kan göra så utifrån ett rimligt associativt mönster. Ett innehåll av karaktären ”Stora blommor och katter i träd” tjänar på det här sättet två viktiga syften. För det första skapar de en trevlig inramning till den marknadsplats lokaltidningen utgör, där journalistikens instrument nyttjas till att göra reklam för det lokala näringslivet, olika lokala projekt, aktörer och produkter, på ett sätt som harmonierar med dagens konsumistiska värderingar, både i det material där det öppet redovisas att annonsering pågår men även där innehållet maskerar sig som något annat. Samtidigt stärker den nämnda typen av nära innehåll den lokala profil som utgör tidningens konkurrensmedel i det som brukar kallas för det förändrade medielandskapet, vars framväxt och fortbestånd omsluts av en ny uppsättning spelregler i globaliseringens tid.

Att lokaltidningen skulle stå för något unikt lokalt ser jag inga tecken på i det lokala materialet. Inget större skiljer de fem tidningarna – förutom en större mängd ”religiösa nyheter” i Jönköpings-Posten, även om det förmodligen finns en del som skiljer de fem olika utgivningsorterna. Förhållandet mellan politisk färg och politisk majoritet, det vill säga om tidningen står i opposition eller inte till den politiska majoriteten i utgivningskommunen, går inte att utläsa i tidningarnas ledare då de inte ger sig in i någon form av lokalpolitisk polemik vad gäller de stora frågorna. Lokalnyheterna bär mer prägel av en slags nationellt hållen mall för vad som ska plockas upp som nyheter, vilket i så fall stödjer teorin om att det ytterst är den dominerande ideologin som sätter ramarna för texten, det vill säga vilka historier man har att välja bland.

Om läsarna, vilket jag antydde i inledningen, prioriterar en tidning som inte är för dyr samtidigt som den inte för tidskrävande att konsumera, kan man fråga sig vilken betydelse det lokala innehållets ökade mängd har. Nyheter som den att Gunnel från Skene syr väskor av tomma kaffepaket tar förmodligen kortare tid att tillgodogöra sig än en politisk analys – vilket i så fall betyder att den lokala dagstidningen är på helt ”rätt” spår. Jag menar dock att de lokala nyheterna aldrig får avfärdas som analysobjekt på grund av denna provinsiella och oförargliga framtoning då det rör sig om ett innehåll med relativt stor publik, ett innehåll som i utrymmet mellan de stora blommorna, kaffepaketsväskorna, mjölkleverantörsmedaljerna och katter i träd utgör den arena där ett samhälles förhärskande ideologi ständigt förs fram, reproduceras och förstärks. Utifrån det alltmer koncentrerade ägande av medier som utmärker vår tid är det inte opåkallat att hävda att kampanjer och opinionsbildning som ligger i intresset hos en liten grupp i samhället tillskansat sig utmärkta megafoner för att nå allt större grupper, samtidigt som det har blivit lättare att dölja att det är vad som pågår. Det handlar inte om politisk opinion i någon partipolitisk bemärkelse utan om kommersiella intressen som verkar inom den kapitalistiska ideologin.

Avslutningsvis vill jag ange koordinaterna för skutan landsortspressen, ombord på vilken jag haft en spännande seglats. Genom min analys har jag kunnat tyda dessa tidningars loggbok, från 1927 fram till 2007. När det gäller hur den lokala tidningen har navigerat mellan det globala och det lokala samt mellan ekonomi och politik anser jag att den har rört sig från – att vid tidpunkten för den här undersökningens första nedslag vara ett partipolitiskt organ med global blick och världshändelser i fokus – till att bli en produkt med en uppsjö av oförargliga lokala nyheter som verkar i marknadens tjänst.

Kort sammanfattning

Min studie fokuserar den borgerliga landsortspressens lokala rapportering och hur utvecklingen rörande det lokala innehållet har sett ut under perioden 1927-2007.

Materialet består av de lokala morgontidningarna Barometern, Borås Tidning, Jönköpings-Posten, Nya Wermlands-Tidningen, Sundsvalls Tidning, utgåvan den första onsdagen i februari vart tionde år 1927-2007, nio numer av varje titel.

Den metod jag har arbetat utifrån är Altheides etnografiska, kvalitativa textanalys.

Mitt huvudsakliga resultat kan summeras på följande sätt: de lokala nyheterna i den borgerliga landsortspressen har utvecklats – från att under den första halvan av 1900-talet bestå av korta notiser som befinner sig i skuggan av artiklar som behandlar internationella och nationella händelser – till att tydligt dominera tidningarnas innehåll. Varje tidnings texter är på ett märkbart sätt en produkt av sin tid. Utifrån hur innehållet har förändrats under den undersökta perioden menar jag att tidningarna har gått från att vara ett partipolitiskt organ med ”global” blick och världshändelser i fokus – till att bli en produkt med en uppsjö av oförargliga lokala nyheter som verkar i marknadens tjänst.

Litteratur

Altheide, David & Snow, Robert, 1979, *Media Logic*, Sage Publications, Beverly Hills

Altheide, David & Snow, Robert, 1991, *Media Worlds in the Postjournalism Era*, New York

Altheide, David, 1996, *Qualitative Media Analysis*, Sages, Thousand Oaks

Anderson, Benedict, 1991, *Den föreställda gemenskapen. Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*, Daidalos, Göteborg

Asp, Kent, 1986, *Mäktiga massmedier: studier i politisk opinionsbildning*, Akademilitteratur, Stockholm

Brune, Ylva, 2004, *Nyheter från gränsen – tre studier i journalistik om ”invandrare”, flyktingar och rasistiskt våld*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet

Carlsson, Ulla & Facht, Ulrika (red), 2004, *Mediesverige 2004 – statistik och analys*, Nordicom, Göteborg

Castells, Manuel, 1997, *The information age: economy, society and culture. The power of identity*, Blackwell, Malden Mass

Castells, Manuel, 2000, *The information age: economy, society and culture. The rise of the network society*, Blackwell, Malden Mass

Christiansen, Birgitte & Bergström, Annika, 2000, *Tidningars symbol- och bruksvärde, i Tryckt: 20 kapitel om dagstidningar i början av 2000-talet*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs Universitet

Dearing, James W & Rogers, Everett M, 1996, *Agenda Setting*, Sage, Thousand Oaks

Djerf-Pierre, Monika & Weibull, Lennart, 2001, *Spegla, granska, tolka – Aktualitetsjournalistik i svensk radio och TV under 1900-talet*, Bokförlaget Prisma, Stockholm

Ekecrantz, Jan och Olsson, Tom, 1994, *Det redigerade samhället – om journalistikens, beskrivningsmaktens och det informerade förnufts historia*, Carlsson Bokförlag, Stockholm

Ekström, Mats, Johansson, Bengt, Larsson, Larsåke, 2008, *Mot en mer oberoende kommunal journalistik*, artikel sprungen ur projektet *Bilden av kommunerna*, vilket ingår i forskningsprojektet *Kommungranskande aktörer*

Fiske, John, 1987, *Television Culture*, Methuen, London

Gripsrud, Jostein, 2002, *Mediekultur, Mediesamhälle*, Daidalos, Göteborg

Giulianotti, Richard & Robertson, Roland, 2004, *Globalization and Sport*, Blackwell, Malden Mass

Gustafsson, Karl-Erik & Rydén, Per (red), 1998, *Ständigt dessa landsortstidningar*, Nordicom, Göteborg

Gustafsson, Karl-Erik & Rydén, Per (red), 2002, *Den svenska pressens historia*, Ekerlid, Stockholm

Gustafsson, Karl-Erik & Rydén, Per, 2006, *PS till den svenska pressens historia*, Nordicom, Göteborg

Hadenius, Stig och Weibull, Lennart, 2003, *Massmedier – en bok om press, radio och TV*, Albert Bonniers förlag, Stockholm

Hall, Stuart, 1997, *Representation: Cultural representations and signifying practices*, Sage, London

Hallin, Daniel C & Mancini, Paolo, 2004, *Comparing Media Systems: three models of media and politics*, Cambridge University Press, New York

Hansson, Håkan, 1968, *Anders Persson har vrickat foten*, Verdandi förlag, Uppsala

Hvitfelt, Håkan, 1985, *På första sidan: en studie i nyhetsvärdering*, Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, Stockholm

Jansson, André, 2002, *Mediekultur och samhälle*, Studentlitteratur, Lund

Jansson, André, 2004, *Globalisering: kommunikation och modernitet*, Studentlitteratur, Lund

McManus, John H, 1996, *Market Driven Journalism: Let the Citizen Beware*, Sage, London

Nilsson, Åsa & Severinsson, Ronny, 2001, *Trender och traditioner i svensk morgonpress 1987-1999*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet

Nord, Lars, 2001, *Vår tids ledare: en studie av den svenska dagspressens politiska opinionsbildning*, Carlsson Bokförlag, Stockholm

Nordberg, Karin, 1998, *Folkhemmets röst: radion som folkbildare 1925-1950*, B. Östlings bokförlag, Eslöv

Sternvik, Josefin, 2007, *I krympt kostym: morgontidningarnas formatförändring och dess konsekvenser*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs Universitet

Wadbring, Ingela & Weibull, Lennart (red), 2005, *Nypressat – ett kvartssekel med svenska dagstidningsläsare*, Livréna, Kungälv

Weibull, Lennart, *Dagspress*, i Carlsson, Ulla & Facht, Ulrika (red), 2004, *Mediesverige 2004 – statistik och analys*, Nordicom, Göteborg

Weibull, Lennart & Wadbring, Ingela (red), 2000, *Att studera dagspressen i Sverige – utgångspunkter*, i Wadbring, Ingela & Weibull, Lennart, 2000, *Tryckt: 20 kapitel om dagstidningar i början av 2000-talet*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs Universitet

Weibull, Lennart, *Svenska tidningshus i ett nytt medielandskap*, i Wadbring, Ingela & Weibull, Lennart, 2000, *Tryckt: 20 kapitel om dagstidningar i början av 2000-talet*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs Universitet

Empiriskt material

Barometern, Borås Tidning, Jönköpings-Posten, Nya Wermlands-Tidningen, Sundsvalls Tidning, utgåvan första onsdagen i februari 1927, 1937, 1947, 1957, 1967, 1977, 1987, 1997, 2007²¹

²¹ 41 tidningar på grund av att nämnda nummer (1927, 1937, 1947) saknas av ST, samt 1967 av NWT